Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 6 сентябрь, 1977 шу. ● № 107 (5774). ● Мах 2 кеп.

Наггахьа мара ца нийслу, бакъда уйла яйташ дола гlулакх нийсделар «Калининградская правда» яхача газета журналисташта. Газето кепатехар областа цхьан завода директора шоай предприяте даьхача толамех дувцача интервьюна. Хlаьта цу интервьюна цlенхаштта духьала баьлар кхыбараш а боаццаш, цу завода болхлой. Юкъера цифраш а кхувлаш къайлаккхаьа йиш яц производства культура, керда техника балха юкъеккхьара, кадраш хьалкхеярен дlачlоагlъярен даькъера хlанз а долаш дола кхоачамбоацараш яхаш яздора цар «Правдага», лоацца аьлча цlаькка а дош ала дийзар областной газета, бакъда из ала дийзар завода балха тlа карагlдаьннараши долаш дола кхоачамбоацараши дикка доашха а доашхаш.

Долаш дар бокъонца дlахьокхар, цун нийса мах бар, принципиальни выводаш яр боккха лоархlам болаш да моллагlча а кепайоазонна. Пресса балха боккха лоархlам болаш я КПСС XXV съездо вахаре хулаш йола проблемаш lомаяри къоастаяри комплексно, хьадеха доагlар хьадехаш леладе деза аьнна енна указанеш.

МИЛЛИОНИЙ ТРИБУНА

«Комплексно леладе деза» яхачо ше чулоацар да газето айдеш долча хlара деша бокъонца йолаш йола оагlош къоастаяь ца lеш «сага фактор» оалаш яр — коллективера моральни климат, наьха инициатива дегlаярца, сакхетам, къахьегамен политически хьинар айдаларца ювзаенна йола цун нравственни резерваш къоастае еза яхилга. СССР кердача Конституце проекта тlа хозахета белгалдац общества хетар массаза а чоте эца дезилга. Иштта бакъ ца дича ца доалаш да долаш дар дlадовзийтара механизм эргайоахаш тоаяр, общества хетар хьакхоллари дlаалари дукхагlча даькъе массови информацен пропагандаи средствашца, царна партийни кулгалдарца дувзаденна хилар.

Цунна теркам тlаухийт Керттера Закон дувцаш «Правдага» ухийтача письмой дукхача автораша. Хьашт долаш а цунца цхьана кепайоазон органий бе беза мах беш а нхьайолча хана критически замечанеш еш а цар ухийта письмош — журналисташта хьехаш бола дика никъи наказии да: парте политика чакхйоахараш хийла дlахо йодача хана а, газета хlара мугlара корта бола чулоацам, актуальности социально-политически лоархlами чlоагlбе яхилга.

Конституце проект ювцилга вlаштlехьдоахача дакъа лацар ше а редакционни коллективашта журналистски кадрай идейнии профессиональнии боарам айбара школа а хинна дlаэттад. Уйла яйташ мел выводаш яйт хlанз газеташка ухача газет дешарий почта! Проект ювцаро гучабаьхаб дуккха, керда автораш — тайп-тайпара хаваш йолчари гlулакхаш леладечари викалаш, паччахьалкхен уйла еш, кердадар шоайх доаллаш, вахарен профессиональнии опыт йолаш бола нах. Конституце проектах, иттлагlча пятилетка декхарех къахьегамхошта хетар дайзача цlаькха а цlаькха а хьагучадоал пресса актив шеръяра, керда творчески низаш, керда, тахан эша темаш юкъейоалаяра, выступленеех хьахула гlулакх доккхагlа хилийтара мел йоккха торонаш я.

Керттерча Закона проект ювцаро цlаькха а тешавеш хьахьокх советски наха паччахьалкхен хьашташ шоай дулхах-цlийх дараш санна лоархlилга, мехка экономикен культурен дегlайоалаяра, социалистически Даьхен низ чlоагlбара цар чlоагlа йоакхо елга. Цо вай пресса декхарийла ю КПСС XXV съездо тlаийца социально-экономически программа кхоачашъяра тlехьа лоаттабеча къовсама шиъ теркам тlабахийта, тlабиллача балхах чlоагlа бехктокхам хетаргболаш кадраш хьалкхее, гlулакх тесса леладараи из ца довзараи местничестванеи, духхьал шиъ ведомства хьаштаи мара ца лоархlаш гlулакх леладара, консерватизманеи волокитанеи хьадда духьала хила. Общества хетар нийса хьахьокхар — из да кепайоазон нахацара бувзам чlоагlбелта, цар хьашташка чlоагlа йоакхо еш хьажар.

Гlулакх наха дlадовзийтилга газето общества хетар ха хьалхадоаха цун е кхыча проблемана хетаяь газета кепаетта материалаш дукха е кlезига хиларца диста йиш яц. Керттердар — тема актуальности кортеи болаш хилар, из тешавеш яшхар, хlаьта дlадоладаьр чакхдаккхар да.

Лоархlамеча цу темаех цаl тахан къоастае еза цlеча мугlарца. Из я Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаггlара накъадахара лелаеча социалистически яхьа тема. Хlара коллективана, хlара къахьегамхочунна юбилейни шера карагlдаьннача доккхача хlамо де а доагlаш совгlат дергда вай вахара Керттера Закон дувцилга сийлен цlейна накъадолхаш Даьхенна деш дола дикагlдола совгlат хургда. Кепайоазув декхарийла да хье па лушн кlоаргген, гlар-тата доацаши корта болаши къахьегамера яхь ювца, карагlдаьннар тlаийцача декхарашца вlаши нийсде, дикагlбарий опыт тlагlертта дlайоаржае, кхоачамбоацараш дlадахарен тlехьабусараш тlехьакхийтарен наькъаш лаха а кораде я.

Уж дешаш ира, хьайда увттаду, масала, «Радянська Украина» яхача газето. Производственникашта шоашта хетачох ког гlортолга а еш цо корта болаш, тешавеш къамаьл ду геттара дика йола продукци дукхагlа арахецара наькъех, тlехьаюсача коллективашкарча хьалашта хьинарегlа воздействи е гlерт, тlаийца декхараш кхоачашдара общественни тlахьожам лоаттабу. Бакъдар аьлча, яхь тlагlолла, формана ювцаш моттигаш а нийслу. Иштта, июне «Советская Киргизия» яхача газето тlехьабусараш боацаш бе болх аьнна тlахьехаш дагайохийтар пхе бетта заданеш кхоачашъянза йола 59 предприяти. Хlаьта августе тlехьаюса предприятеш 62 хилар. Бакъда газетага хьежача цу хьакъехьа кlоарген корта болаши выводаш яьяц.

Октябра хьалхара социалистически яхьи Конституце проект ювцилген хьаьддача, бехктокхамерча хан-юкъах деннад. Нийса гlулакх ду проект ювцилга халкъа боахам дегlабоалабара сагота латтача дешашца айхха дувзаш леладеча. Редакционни коллективай творчески болх цунна тlаберзабар духхьал партийни комитеташта тlалатта декхар да.

Дагакхаба деза: кепайоазон тlа яьнна нийса уйла, — боккха низ. Бакъда из чакхдоал де лерхlачоа тlаберзабаьча, тlагlертта, хьаькъалца беча организаторски балхага гlолла. Хlаьта вай кепайоазоно — миллионий бокъонца йолча трибуна оала дош дикагlа гlулакх деш хилда КПСС XXV съезда исторически решенеш толаме кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаггlа накъадахара!

(1977 шера 2 сентябрера «Правда»).

Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

Пятилетка гвардейцаш

ДИКАГlБАРЕХ ЦАl

«Сельхозтехника» Шалински МРО шофер ва Хасуханов Ширвани. Вурийтта шу да цо цига болх бу. Техникацара безам эскаре волча хана болабенна ба Ширване, эскаре волаш а хиннав из шофер. Хlаьта цlавеча денз укхаза ва, цхьан метте. Опыт йолаш, дикагlбарех водитель лоархl цох коллективе. Администрацеи партийни а профсоюзни а организацешеи цунна еннача характеристика тlа яздаьд: «Хасуханов Ширвани массаза а шиъ политически балхеи кхетам лакхбеш ва, автомобилий болх дикагlа вlаштlехьбаккхара керда методаш лех, бригадирал оттаваьчул тlехьагlа цо кулгалду бригада хьалхарчарех хиннай».

1974 шера Хасухановна «Коммунистически къахьегама ударник» яха цlи еннай, тlаккха цул тlехьагlа хlара шера из цlи массаза а чlоагlъяьй цо. Шиъ балха говзал кагийбараштa дlаlомаю Ширване. Цо lомабаь водителаш ба Шисиев Рамзан, Хизриев Канташ, кхыбараш. Цу кагирхоша хlанз шоаш болх бу, хlаьта заданеш массаза а дика кхоачашъю.

Массаза а лоаттабу техническ хьожам, ханнахьа ду гlулакх бахьан долаш цун автомашино 200 эзар километр никъ баьб капитальни ремонт ца еш, планагlа 120 эзар километр йоагlача. Из а лоамашка, халача наькъашка.

Кагийчарна Хасухановс хьех дикагlа автомашинаца болх бара «къайленаш», цунга безамегlа хьожилга, наькъа тlа лелара бокъонаш лораелга.

Балха ди геттара lуйрийна доладу Ширване. Ше аравалалехьа цlаькха а хьож из машинага. Лоамаш, голаш етта наькъаш, йlаьха урхенаш, мухь, километраш... Цу балха тlа техника тешаме хилар керттера хlама да.

— Тха шофераш берригаш а ба дика специалисташ, — йоах Ширване, — моллагlчоа а ховргда хоа ца луча бахьанах а двигатель кхыйола узел телхача. Тоае ховргда из.

Хlанз Хасуханов Ширване кулгалду бригада Октябра юбилейна къахьегама совгlаташ кийчдеш я, хlара водителю шиъ балха заданеш 120—125 процент кхоачашъю.

З. ХИЗРИЕВ.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ ЛАТТ

Шерра социалистически яхь йоаржаяьча Старогрозненски бурув тохара балхий управленерча бурувдеттача бригадашта юкъе укх юбилейни шера хадданза хьалхалатташ я Баскаков Иван Федорович керте латта бригада. Шера планагlа 950 метр бурув тоха дезача, август бовлехьа 850 метр совгlа бурув техар цо. Проектагlа 4050 метр бурув тха дезаш я бригадас йоаккхаш йола Хаян-Кертера № 84 йола скважина. Хlаьта хlанзлехьа цига тохаш дола бурув 3980 метр кlоаргденнад. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача дезача цlейга кхачалехьа скважина йоаккхача тоха деза бурув теха а даьккха йоккха мехкдаьтта кlеж тохийта лаьрхlад мехкдаьтта чнаш техкараша.

Бурув тохара сухал лакхъярах, химически реагенташ, электроэнерги кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохача остех бизза пайда ийбарах алхха август бетта кходаьд цар паччахьалкхенна 30 эзар совгlа сом.

Бурув тохара а спуско-подъемни операцеш чакхъяхара а заданеш тlехкхоачашъеш хиларца белгалъяьнна я сменни мастераш Захаров Михаил, Литвиненко Федор, Ремеслов Александр, Никулин Владимир керте латта сменаш. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду Октябра 60 шу дузача денна.

А. ТИЩЕНКО.

ЛОАРХlАМЕ КОТАЛО

НОХЧ-ГlАЛГlАЙЧЕН ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАША ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯЬЙ ИЙС БЕТТА ЙОЛА ШУРЕИ ФУАШИ ДОХКАРА ПЛАНИ ХlАЬТА ИШТТА ТХА ДlАДАЛАРА ШЕРА ЙОЛА ПЛАНИ.

Пятилетка заданеш кхоачашъяра ханаш лоац а еш, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга доаггlача бесса накъадахара шера социалистически яхь а йоаржаяь, Нохч-Гlалгlай АССР хьайбаш леладераша боккха толам баьккхаб: 2-ча сентябре, ханал 28 ди хьалха, ийс бетта йола паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъяьй. Из дlаеннай соахка цу хана хинначул 9,3 эзар тонн е 17 процент дукхагlа.

Иштта ханал хьалха кхоачашъяьй фуаш дохкара ийс бетта план а. Паччахьалкхенга уж деххад совхка цу денга хинначул 12 миллион, е 27 процент дукхагlа.

Тха дохкара шера йола план кхоачашъяьй. Паччахьалкхенна тха дlалулга дlахо а дlахьош да.

Эггара лакхагlа дола хьокхамаш даьхад Наурски, Шалински, Шелковской, Грозненски, Ачхой-Мартановски районий боахамаша.

СССР кердача Конституце проект дерригача халкъо ювцача укх деношка республика хьайбаш леладераша шоай къахьегама хьинар лакхду, къовсам лоаттабу социалистически декхараш толаме кхоачашдара. Хоадам боацаш болча лоархlамагlа, ийс бетта планал совгlа паччахьалкхенга йохкаргья 7 эзар тонн шурен 12 миллион фуъи.

Республика хьайбаш леладераша, Кировски областа къахьегамхой хьокхамагlа, шурен, фуаши, тхан дохкара пхе шера планагlа 1978 шера лаьрхlа боарам укх шера толаме кхоачашбергба.

МЕХОТРЯД БОЛХ БЕШ Я

Дукха ха яц тха механизированни отряд вlашагlъелла. Ди тlехьа низ болаш, йоккхагlа хулаш хьайоагlа из. Цунга хьежжа доккхагlен лоархlамегlен хул цунна хьалхашка увтта декхараш а.

Ерригa а 23 трактор я отряде. Хlаьта трактористаш дукхагlа ба — 26 саг. Цхьабараша салоlача хана цар механизмаш тlа болх бу совгlа волча кхаьнне. Цу гlулакхо торо хулийт цахаддаш болх дlабахьа. Цамогаш хинна а, е кхыча бахьанах а саг ара ца воалаш висача, трактора тlа хоаве шоллагlвар кийча ва. Цудухьа техника сеца латтац.

Отрядо укх шера хlанзлехьа а дукха балхаш даьд. Къаьстта а — ка бола ялаташ чуэцача хана. Низ ца кхобеш къахьийгар цига механизатораша Албогачиев Ахьмада, Гагиев Махьмада, кхыбараша. Уж массаза социалистически яхье а хьалха ба, цудухьа совхоза кулгалхоша дуккхаза белгалбаьхаб сийлен грамоташца, ахчан совгlаташца. Дерригa балхаш цхьан лаьрхlача соахка тха отрядо 128 процент кхоачашийр шера план. Цул совгlа ши бlаь центнер гаргга доагор а кходир. Хlаьта укх шера кхы а дикагlа къахьег механизаторашa. Дlабахача ворхl бетта план 130 процент кхоачашъяьй оаха, тlаккха 80 центнер доагор а кходаьд.

Мишта вlаштlехьдаьннад из? Эггара хьалха ала дезаш да коллектив барттайна хилар. «Аз дечул вокхо долла ер» яхаш саг вац, хlаравар ше-шийна дукхагlа хало тlаэца кийча ва. Цул совгlа берригa механизатораш цхьоалагlча классагlа трактористаш ба. Массава шиъ балхах вашаш, цох дика кхеташ ва. Цу гlулакхо аьттув хулийт ханал хьалха планаши, тlаийца социалистически декхараши кхоачашде. Къаьстта тlехдика къахьегаш, массаза шоай декхараш ханал хьалха кхоачашдеш хьабоагlа механизатораш Албогачиев lийса, Гагиев Махьмад-Сали, Аушев Мухьмад, Сапралиев Мухьмад, кхыбараш. Дийнахьара заданеш 140—150 процент кхоачаш ца еш висац царех цхьаккха а.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цlей сийна Ерригсоюзни социалистически яхье а баьнна, тха отряда механизатораша социалистически декхараш тlаийцад пятилетка шоллагlча шера план 7-ча ноябрга кхоачашъе аьнна.

Укх шера цхьоалагlча отделене дlайийнай 100 гектар коартолаш. Цар чlегlаш хьокхаш хиннаб Албогачиев lийсаи Аушев Асланни. Дийнахь 5—6 гектар хьокхаш болх баьб цар нормагlа 4 гектар йолча.

Цул совгlа пхи механизатор никъ тоабеча жагlа кхухьаш ва. Цхьабараш силос кхухьаш, шоллагlбараш хьаттара отходаш ферме дlакхухьаш, бисараш — тайп-тайпара транспортни балхаш деш ба.

ХьатlаэттаЙ шоллагlа хьувкъам чуэца ха. Хьажкlаш дукха яц совхозе — 200 гектар гаргга мара. Бакъда тха механизированни отряд кийча я сихагlа уж чуэцара доаггlаш дола новкъостал де.

Х. АРЧАКОВ,
«Экажевский» совхоза мехотряда начальник.

100000 тонн хьажкlаш йохкаргья вай!

ХЬАЖКlАШ ЧУЭЦА БОЛАБЕННАБ

РЕПОРТАЖ

Хьажкlаш чуэца йолаяьй укх деношка Грозненски районa «Атагинский» совхоза механизатораша. Ялата 1000 гектара тlа дlайийнаяр из культура цу боахаме укх юбилейни шера. Уж кхейир цlи хезача хьажкlаш леладераша: Социалистически Къахьегама Турпала Гайтамиров Ширване, Къахьегама Цlеча Байракха орден лелаеча Вагапов Байке, Акаев Салмана, Магадаев Абдуллас кулгалдеча звеноша.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара хьакъехьа болча КПСС ЦК соцама жоп луш Ширване хlара гектара тlара 60 центнер фуальяьха хьажкlаш чуя декхар тlайицар, хlаьта Байке — 55 центнер, Салманеи Абдуллаеи хlаране — 50 центнер чуя дош делар, планагlа хlара гектара тlара 31 центнер чуэца езача.

Лаьрхlар кхоачашдар духьа шоай низ дlакхоачар деш къахьийгар ер шу доладеннача хьалхарча деношка денз.

Дика хьувкъам чубара моллагlа культура из дика кхеяр доалаш лац. Чlоагlа лоархlаме да хьувкъам шиъ ханнахьеи болх дика вlаштlехьбаьккхаи чуэцар. Из кхета а деш «Балха 20 дийнахьа чуэцаргья хьажкlаш!» аьнна кхайкарал даьд «Атагинский» совхоза коллективо республика механизаторашка, хьажкlаш леладерашка, хьувкъам чуэцача дакъа лоацаш хургболча шоферашка, кхыча болхлошка.

Ипатовций методагlа ялат чуэцара лаьрххlа транспортни отряд вlашагlъеллай совхозе. Цунна кулгалдеш ва совхоза керттера инженер коммунист Такаев Бати.

Кхайкарал даьраш хилара тарра, хьажкlаш чуяра болх мел дика вlаштlехьбаьккхаб хьажа ваха хилар со цу боахаме.

Итт сахьат даьнна ха. Бухгалтереи экономически отделаи болхлоел совгlа саг вацар совхоза конторе. Бакъдар аьлча цу хана цига боахама керттерча специалистех саг сайна кораваргхиларах дукха тийша со а вацар.

Конторера араволаш, соиз духьалкхийтар совхоза партийни организаце секретарь Ахмиев Ахьмад.

...Хьувкъам чуэцача бода никъ. Шинна оагlорахьа хьу санна лакхеи листеи хьажкlий гlадам латт. lочуохкаеннай кхачаш йоагlа пхьарс санна йоккхий хьажкlаш.

— Ераш Гайтамиров Ширване я, — йоах Ахьмада. — Эггара тlехьагlа хьувкъача хьажкlий «Награда» яхача фух яраш кхейир цо укх шера. Хlаьта Вагапова, Акаева, Магадаева шоай яраш чуэнначул тlехьагlа мара чуэца а йолаергьяц. Хlанз чуэцаш ераш 200 гектара тlа Вагапова кхеяь «Краснодарская-303» фух йола хьажкlаш я. Хlара гектара тlара томараш тlехь 80 центнер чуяхь.

Ерригаш цхьан хана хьувкъаргйоацаш юкъе юкъ йолаши хьалхеи тlехьеи кхачача фух яраши дlаюв укх боахаме хlара шера ялата хьажкlаш. Хьалха дlайийнараш чуйца ялалехьа тlехьагlа дlайийнараш кхач. Иштта гlулакх вlаштlехьдаккхаро торо хулийт хlара шера хьажкlаш ца йойташ цlена чуэца.

Каст-каста тхона юкхе гlолла тlехлелх кхай тlара хьатта хьажкlаш дlакхухьаш лафеташ тlехьатайса лела тракторaш.

— Хьажкlаш чуэцаш «Херсонец» яха 12 комбайн я. Царех хlаранена кхоач тlехьа лафеташ а йолаш кхо трактор. Уж лелаеча механизаторий бехкагlа комбайн сеца моттиг хиннаяц, — йоах Ахьмада.

Хьажкlех етта тракторий лафеташ увзa моттиг. Укхаза тараза тlа болх беш я Джабраилова Кульсум. Цунна новкъостал деш ва халкъа тlахьожама комитета викал, совхоза гидротехник Экаев lийса.

Хьакхоч хьажкlаш тlаеттача лафетаца цхьа трактор. Лафет тараза тlа а оттаяь Джабраиловнеи Экаевнеи хьатlавоагlа тракторист накладной а дахьаш. Оз лафет. Белгалъяьнна дозал, трактористa тайпан цlи лаьрххlа леладеча журнала тlа дlаязъю. Цу йоазона духьала кулг тоlаду механизаторо. Цул совгlа, цунга йолча накладной тlа а оттаю белгальяьнна хьажкlий дозал. Из накладной тlехьагlа хьатта латтача тараза тlа болх беча Мутиева Асетага дlалургда механизаторо. Цу гlулакхо торо лу ялат кулга цlена боацача нахах лораде.

Хьажкlаш чуэца кха. Йиза тlехьатесса лафет яьсса йолчунца хувцар духьа мара ца соцаш, сиха лел комбайнаш. Юкъера лаьрхlача иттех минут ялалехьа хувцалу комбайнашта юхе силоса аьта гlадам дlакхухьа машинаш.

Хьувкъам цlенеи сихеи чубар духьа комбайнерашта юкъе яьржача яхье хьалха Гайтамиров Ширвани ва. Цун агрегата тlа я хlанз яхье хьалхара моттиг яьккхачоа лу цlе вымпел. Балха хьокхамашка хьежача цул дукха тlехьа ца бусаш къахьегаш ба Вагапов Байке, Акаев Салман. Гаьнна хьажкlаш чуийца яьннача кхай тlа салтий лел.

— Уж фу деш ба? — хетт аз.

— Хlара шера хьувкъам чуэцача хана доккха новкъостал ду цар тхона. Лафета тlара, гlадам кагдеша кхай тlа lолийга хьажкlаш хьалохьаеш ба уж хlанз, — йоах Ахмиева.

Ахмиев Ахьмадаца, Такаев Батийца, совхоза халкъа тlахьожама комитета председатель волча Коригов Мохьмадаца цхьан хьувкъам мел цlена чуэц хьажа долх тхо.

Оттабаьча боарамга хьежжа лоха хьокх хьажкlий гlадам. Салтий хиннача кхай тlа уллаш цхьа хьажкlа нийсъяланзар тхона. Цхьабакъда, уж чакх ца баьннача бlаь метр гаргга никъ бича шовзткъа иттанел совгlа хьажкlа уллар лаьтта. Уж ерригаш а тlера лордаш lояьха яр. Цунах кхетаде хала дацар уж лафеташ тlара lолийга хилар.

20 балха дийнахьа хьувкъам чуба шоаш денна дош кхоачаде гlерташ сихлу механизатораш. Цудухьа дукха lолег лафеташ тlара хьажкlаш.

Хlаьта а хьа ца эцаш царех цаl ютаргьяц кхай тlа, — йоах Такаев Бате.

Шерра даьржад балхаш хьатта а. Хьажкlаш лордех цlеньеш боахк дешархой. Хадданза болх беш я хьажкlаш фуалйоаха агрегат. Дикка лоархlаву шиъ декхарех цу агрегата машинист Азимов Сайд-Хьамид. Хlанзле 780 тонн хьажкlаш дlаяхьийтай паччахьалкхенна хьатта болхлоша.

— Укх шера план 1200 йолаш паччахьалкхенна 2000 тонн хьажкlаш дlаяла дош деннад тха механизатораша. Хlаьта СССР кердача Конституце проекто политически къахьегамеи хьинар айдаьча тха къахьегамхоша шоаш лаьрхlар толамца кхоачашдергхиларах шеко а яц са, — аьлар Ахмиев Ахьмада тхо дlакъасташ.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТАШ ТlА: хьалхарчун тlа хьажкlаш чуэцаш я Социалистически Къахьегама Турпала Гайтамиров Ширване лелаю агрегат; шоллагlчун тlа: хьатта болх беш я хьажкlаш фуалйоаха агрегат.

Автора суртaш.

1 сентябрга баьцадаараш кийчдарах
(тоннаш)

Районаш	Соц. декхар	дlаденнад	Цу даькъе пхе дийнахь: дlадаьннача	Цу даькъе пхе дийнахь: отчетни	Соц. декхар кхоачашдара процент	1976 шера укх хана дlаденнадар
Ачхой-Мартановски	29500	16350	1070	1172	55	14146
Грозненски	34500	15680	920	2198	45	14471
Сунженски	36000	12294	1370	1682	34	14221
Шалински	10500	2567	288	329	24	1744
Гудермесски	2100	350	10	30	17	349
Ножай-Юртовски	1950	322	—	12	16	40
Малгобекски	750	121	—	21	16	162
Урус-Мартановски	8700	1094	109	320	13	1993
Шелковской	850	107	—	9	13	76
Назрановски	800	87	—	30	11	304
Наурски	2000	86	3	6	4	296
Надтеречни	700	24	—	1	3	56
Веденски	1450	8	—	—	—	—

1 сентябрга гурахьа дувча ялатий фу кийчдарах йола сводка
(эшачох проценташе)

Яхь лелаю районаш	дlаоттадаьд	кондиционни дерригa а	цунах классех: I	цунах классех: II
Ачхой-Мартановски	112	112	81	27
Урус-Мартановски	125	117	61	56
Грозненски	109	109	64	39
Сунженски	107	77	32	24
Гудермесски	125	125	109	6
Шалински	104	100	66	23
Веденски	73	23	15	8
Ножай-Юртовски	98	91	72	8
Советски	93	93	93	—
Малгобекски	110	97	50	36
Назрановски	81	72	20	42
Надтеречни	114	73	8	45
Наурски	81	76	14	38
Шелковской	94	92	56	31
Республике гlолла	104	93	47	33

ВАЙ ВАХАРА КЕРТТЕРА ЗАКОН

НАХАЦА БОЛХ БУ

Вай берригача мехка санна Урус - Мартановски района культура болхлоша а шерра ювцаш я СССР кердача Конституце проект. СССР Конституце проекта 46 статья тIа йоах: «СССР граждаший культурана карагIдийнарех пайда эца бокъо я. Из бокъо Iалашъю паччахьалкхенин общественний фондашкарча даьхени дерригача дунени культура ганзех хIаравар кхета йиш йолаш хиларца...».

Конституци — Керттера Закон да, лоархIамегIдар да цу тIа дIаяздаьр а. Цудухьа вай хIара дийнахьа деш долча гIулакхашка хьажарап хьалхашка латтараш къоастадара, наькъаш белгалдара, дерригача халкъага шерра ювцийта оттаяь я проект. КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме шеьча доклада тIа Л. И. Брежнева аьлар: «Гергкалде доагIа, Конституце проект массане а ювцача хана партийни, советски боахамеи аппарата ерригача звеньяй практически болх къахьегамхоша зувргхилар. Деш доля къамаьл наха дагадоахкача лоархIамеча дешай хьакъехьа, кховчашдиза дисача декхарий хьакъехьа, балха тIарча уж дале е кхыдалс а долча кховчамбоацарий хьакъехьа хургда».

Урус - Мартановски района культура учрежденешка СССР Конституце проект ювцара шерра болх дIабоаржабаьб, кийчъю массови тематически мероприятеш. Иштта июль бетта района клубни учрежденешка чакхйиллар тематически сайренаш, кагирхошта лаьрхIа сайренаш, диспуташ, дагахьара журналаш. «ДуххьашхI кхаж» тоссэ, «ДоттагIалца йиз болаш да вай» — иштта яр дагахьарча журналий темаш «Коммунистически хьисапе даха в къахьега а», «Сенца бэ вахара лоархIам» яхаш яр кийчъяь хинна диспуташ. Дика вIаштIехьдаьннадар механизатораш керда ялат чуэца накъабахара хетадаь хинна цIей а, иштта кхыйола мероприятеш а.

ДIабахача батта района культура учрежденешка «СССР халкъий вежарашха дезал», «10-ча пятилетка шоллагIча шера заданеш кхоачаши тIеххкоачаши яра социалистически яхьа лоархIам», «СССР Конституце проект советски наьха вахара Керттера Закон» яхачея иштта кхыйолчея темаех 14 лекци йийшай, 48 беседа яьй.

Культура учрежденей балха юкъе йоккха моттиг дIалоац КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Конституционни комиссе председателa Леонид Ильич Брежнева КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме яь доклади СССР Конституце проекти йоашхаш беча балхо. Культура болхлоша Конституце проекта юкъекхухь предложенеши шоашта хетараши.

«Вай партеи паччахьалкхенои саг массе оагIорахьа дегIавена хилийтара боккхя теркам тIаухийт, — йоах ГехтIарча юртарча библиотека заведующе М. В. Хахаевас. — Цу гIулакха юкъе кIезига бац библиотекай, клубий, культура ЦIеной лоархIам а. Паччахьалкхено шортта ахча дIахец царна, царех пайда эцар мах боашш доллаше а. Из гIулакх Конституце проекта 47-ча статья тIа белгалде деза аьнна хет сона, цунна ер дешаш тIа я тохаш: **«Паччахьалкхено цу гIулакха эша материальни хьалаш хьаду гражданашта мах боацаш библиотекех, клубех, культура ЦIеноех пайда эца торо яларца, шоай лоIамерча обществаштеи творчески союзаштеи новкъостал ду».**

Бераш кхедарах дувцаш йсла Конституце 66-гIа статья чIоагIа лоархIаме я, — аьлар ГехтIарча юртарча культура ЦIен директора А. Магомед-Мерзоева.— Бакъда сов лоаца я из. Укх тайпара из елча дикагIа хет цунна: **«СССР гражданаш декхарийла ба бераш кхедара йоакхо е, общественнопайданеча къахьегамга уж кийчде, литературах, искусствах уж дIаэде, къабеннача нахаца эхь-эздел долаш, шоай Даьхен патриоташ болаш уж хьалкхеде».**

Района культура цIеношка, библиотекашка КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума материалех уголокаш, книжкай выставкаш кийчъяьй. Цул совгIа, культучрежденей болхлоша производственни участкашка, шурий - товарни фермашка, тракторни бригадашка, кхай тIарча станашка тайп-тайпара мероприятеш чакхйоах. ЦIе уголокаш кийчъю, майски пленума материалех беседаш, читкаш чакхйоах.

«Хьувкъам-77» чуэнача юкъа оттаьча графикагIа болх беш я агитбригадаш. Агитбригадашта юкъе ба «Знание» общества лектораш. «КПСС XXV-ча съезда решенеш — вахаре!», «Керда Конституци тIаэцара керттера бахьанаш», «СССР-е къамийн халкъийи нийсхои доттагIали хилар — ленински къаман политика котъялар» — иштта я яьча беседайи йийшача лекцейи темаш.

Шалажерча, ГIойтIарча, ГехтIарча юрташкарча культура ЦIеношка (директораш З. Ахмадова, У. Магомадов, А. Магомед-Мерзоев) ерригa массови пропагандистски мероприятеш тайп-тайпарча организацешца, предприятешцеи боахамашцеи айхха бувзам болаш чакхйоах.

Керда саг массе оагIорахьа сакхетам болаш хилара, цун юкъара образовательни профессиональни кхетам лакхбара дола шоай декхар кхоачаш а деш района библиотекаша укх тIеххьарча хана шоай болх дикка тоабаьб.

ДукхагIа хиппаб библиогекай книжкаш дешараш, царна дIатела книжкаш а дукхагIа да. Библиотекай болх, къаьстта хьалкхувш латтача тIехьен а чIоагIьеш, советски наьха марксистско - ленински мировоззрени чIоагIъяра, кагирхой пролетарски интернационализмеи советски патриотизмеи уйла йолаш, къахьегамца коммунистически дог-уйла долаш хьалкхебара, КПСС XXV-ча съездеи парте ЦК Пленумийи материалаштеи документаштеи пропаганда яра, тIаберзабаь ба. ЛаьрххIача тематикаx общественно - политически, естественни литературана пропаганда еча библиотекаша тайп-тайпарча формаех пайда эцаро вIаштIехьдалийтар Iилманеи техникаеи карагIдаьннар махулла дикагIа дIадовзийтара.

Районе тIехьаюсаш хинна массехк библиотека, цу юкъе Алхан-Юрт, Мартанчу, Рошничу юрташкара яраш а йолаш хIанз шоай болх тоа а баь районе дикагIчарех лоархIаш я. Цу библиотекашка книжкаш деша ухараш а тIакхийттаб. Цига иштта юрта боахама специалистаипта лаьрххIа информаци лоаттаю, специалиста денош чакхдоах, выставкаш, хьажараш кийчду.

Карарча хана Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна мероприятеш чакхйоалхаш а кийчъеш а ба района культучрежденей болхлой.

Д. КАГИРОВ,
Урус - Мартановски района культура отдела заведующи.

Октябра 60 шу дузача цIей сийна шоаш тIайийца социалистически декхараш толамца кхоачаши тIеххкоачаши деш хиларца белгалбаьнна бIаьш болхлой ба Назрановски «Электроинструмент» завода коллективе. Царех цаI я шпонофрезеровщица, коммунистически къахьегама ударник Тамасханова Хьава. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший смени нормаш 125 — 130 процент кхоачаш ца еш. Иштта къахьегача цунна дукха совгIаташ тийннад. ЙислагIча пятилетка ударник яхеи «1976 шера социалистически яхье котъяьцнар» яхеи шиъ сийлен Знак я цун наькха тIа лепаш.

СУРТА ТIА: болх беш я шпонофрезеровщица Хь. Тамасханова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДИКАЧА НАХАХ

БУРУВДЕТТАРИЙ КУЛГАЛХО

Сийлахь—йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 дузача денна къахьегама совгIат кийчдара доккхий социалистически декхараш тIайийцад Горячеводски бурув тохара балхий управлене лаьттан ченаш техкараша. Уж толамца кхоачаши тIеххкоачаши дара шерра социалистически яхь йоаржаьй управленерча бурувдеттача бригадаша. Цу яхье хаддаиза хьалхалатташ я Тамазов Владимир Дмитриевич керте латта бурувдетта бригада. Цу управлене, иштта «Грознефть» объединене дикагIйола бригада Ерригсоюзни социалистически яхье а призови моттигаш йоахаш хьайоагIачарех я. Укх тIеххьарча пятилеткашка цхьаккха тайпа авари ца хулийташ кIоаргеи тIеххIоаргеи йиъ скважина яьккхай. Царех шинне йоккха мехкдаьтта кIеж техай. Цхьаккха шу дIадахийтац бригадас паччахьалкхен плани тIайийпа социалистически декхараши дикка тIеххкоачаш ца деш. Вай мехка бахача наха, иштта дунеи тIарча прогрессивни наха бочагIа долча Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера къаьстта дика къахьегаш я Владимир Дмитриевича кулгалдеча бригада коллектив. Бурув тохара бархI бетта план 124 процент совгIа кхоачаш а еш, планал совгIа цо техар бIаь метр гаргга бурув.

Ши-шегIа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да цхьа дезал санна барттайнача буровой коллективо хьинар кхо ца деш къахьегар, ше керте латтача коллектива къахьегам бригадира Тамазов Владимир Дмитриевича кхетамца вIаштIехьбакхар. Авари ца хулийташ бурувтохара доккха новкъостал ду хIара сменера болх дика вIаштIехьбаккхаро, бурувдеттараш шоай балхах дикеи тIехдикеи кхеташ хиларо, бригадерча бурувдеттарий кIоаргеи тIеххIоаргеи скважина йоахача йоккха опыт Iоаяь хиларо, бурув тохача керда техникеи технологи юкъекхахьаро, бригадера бурувдеттараш каст-каста дIа-юха бувлаш хувца ца луш хиларо.

Бригада кулгалхо Тамазов бешха-дика организатор, кхетамча ва. Ше каралаьца бурувдеттачуп говзал эггара дикагIа йола говзал лоархIача цун кайоал дикагIа къахьегама толамаш даха, хьалхашка латта декхараш даим дизза кхоачашде. Ший балхах дика кхеташ хиларал совгIа ше аьннар аьннача долаш, нахаца та ховш. коллектив вIашкаоза, цун барт бе ховш саг ва йоккха опыт йолча бригадана керте латта Владимир Дмитриевич. Шерагара шерага кIоаргагIа йовз цунна бурувдеттачун говзала къайленаш, сихагIеи дIадодар кIезигагIа долаши йоах скважинаш.

Ше къахьега волавеннача хьалхарча дийнахьа денз шийна тIабилла моллагIа болх е декхар цIена кхоачашдеш хиларца белгалваьлар Владимир Дмитриевич. Иштта хила Iомаваьвар из республике цIи хеза хиннача бурувдеттачо, цун дас Тамазов Дмитрий Васильевича. Ткъо шу совгIа ха яьккхар цо а кхычарна хьокхам телаш буровой мастер волаш. Ший даь никъ кара а лаьца лаьттан ченаш техкар хинна дIаволавелар Владимир Дмитриевич а.

Башха-дика производственник, кулгалхо хинна Iац из, дика кхетамча ва. Кхетам луш, эшаш дола гIо новкъостал деш, ший опыт дог раьза долаш дIалуш кагирхой хьалкхебар ший керттера сийлен декхар лоархI цо. Юкъара гIулакх бахьан долаш шийна тIалатта бехктокхам бовзаш хилари цу даькъе баьккхача толамах доаккхалдеш хургболаши хьалкхебу хьехамча кагирхой.

Буровой бокъонца вола да Владимир Дмитриевич хилар хьахьокх цун гIулакхаша. Буровой йолча даим башха—дика лостам болаш, производства культура лакха йолаш хул. Буровой коллективо планагIа бу ше мел беш бола болх.

Цкъа пайда ийцача хих шозлагIа пайда ийбергболаш бригада гIулакх вIаштIехьдаккхарах буровой йолча технически гIулакхашта буровой начальника Владимир Дмитриевича цхьа амбар мара кийчъяьяц. Буровой начальника Владимир Дмитриевича цхьа минут а балха ха эехьа йоаяц. Бурувтохача цхьаккха тайпа хьовзам ца хилийтара оарцагIвоал из ханнахьа эшаш йола химически реагенташ, инструмент, кхыйола материалаш тIаяра. Цудухьа боарамагIа дIабода бригада болх, бутт чакхбоалача хана уж корзагIбаьнна хьувзаш моттигаш нийслач.

Бокъонца хIаравар дIакхета а веш цун де дезаш дар дIадовзийт бригадира Тамазова. Коллектива хIара бурувдеттачун гIулакхашта тIехьа ше бехктокхаме хилар кхетаду цо, хIана аьлча цар кулгалхо ва из. Уж ба къахьегама толамаш хьакхоллараш а. Ткъеста шу дизад Владимир Дмитриевича бурувдеттача къахьега, цу шерашха Iоаяьча опыто новкъостал даьд хIанзара лакха говзал йолеи бартбболеи буровой коллектив вIашагIйолла. Цудухьа вIаштIехьдоал цун хIара скважина йиллача хана хьалха йистеяккха. ХIанз йоаккхаш йолча скважина графикал ши бутт хьалха а яьн-

Ханага, къаманга, образованега, беча балха опытага дилачача тайп - тайпара вола 32 бурувдеттар ва бригаде къахьегаш. Уж боккха дезал ба. Царех хIаране оамал дика йовз, хьаппа фу дулургда хов бригадира. Кхыча бригадашка санна бурувдеттараш хувцалуш моттигаш нийслац укхаза. Укх тIеххьарча нийс шера болхлой хувцабеннабац цига. Царех дукхагIбараш итт шерагара 30 шерага кхаччалца лаьттан ченаш тохкача къахьегаш ба. Царех ба бурувдеттараш Сомн, Самсонкин, Махмудов, бурувдеттарий гIончаш Есунков, Алешечкин, Киримов, слесарь Коротков, дизелист Москаленко, кхыбараш. Шоай опыт дог раьза долаш къоначарна дIалуш бола шоай кулгалхо санна башха-дика хьехамчаш ба уж а.

Бригадерча къоначa болхлошта юкъе кхетама болх беш, цар йоакхо еш, бурувтохара дикагIйола методаш царна йовзийташ дукха ха дIахьу бригадиро. Цудухьа шоай балхах дикеи тIехдикеи кхеташ болча къоначa бурувдеттараша социалистически яхь лелаю къахьегама ветеранашца, шоай боккхагIболча новкъостел тIехьа ца бусаш хьинаре къахьегаш а ба уж. Царех ба бурувдеттараш Саидов, Хатаев, Шемиев, Гуменюк, кхыбараш.

Дуккхача шерашка къахьегаш бола коллективера бурувдеттараш барт-цхьоагIо йолаш хилийта а вIаштIехьдаьннад Владимир Дмитриевича. ЛерхIар цаI а долаш къахьегача хIаране, цунна цхьана ерригача коллектива бехктокхам лакхбаьб цо доагаш дола къахьегама толамаш тIа-тIа дикагIа хилийтара. «ХIара балха денна — дикала Знак!», «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача химикийн ростовчанийн инициативаша дIадехараш дизза кхоачашду иштта къахьегача бригадас. Къахьегамеи производственнии дисциплина телхаеш цхьаккха бурувдеттар вац. Производственнии технико - экономически хьокхамаш дика а долаш хаддаиза производства культура, къахьегама овсарле лакха хулийт. Цхьаккха смена, бурувдеттар, бурувдеттачун гIонча, кхыбола болхлой бац шоай нормаши тIайийца социалистически декхараши кхоачаши тIеххкоачаши ца деш. Лоацца аьлча, бригадерча болхлоех цхьаккха а вац балха тIа тIехьавусаш.

— Оаха доаха къахьегама толамаш тIа - тIа тоалуш хилар дукхагIдолча даькъе тийша да бригадас буровой оборудованех, балха ханах бизза пайда ийбарах, — йоах бригадира. Соахка бурувдеттараша буровой оборудованена ремонт еча йоаяь ха деррига а 216 сахьат мара хилaнзар, цу гIулакха хьожаяьча ханах кхоалагIча даькъал кIезигагIа хул из. 22 ди-бийса кходир бригадас, цун чотах 800 метр бурув техад. Насосашта, глиномешалкашта, компрессорашта ремонт яра дола дукха балхаш спуско-подъемочни операцеш чакхйоахача хана ду укхаза.

Хьалха дIададахача шерашка цхьаццa балха говзал йолаш мара бацар бригадера болхлой. БуровойрaмоллагIа саг балха воацаш висача цун метта моллагIвар дIаотта йиш хургйолаш хIаране шишша е кхоккха балха говзал караерзаергйолаш гIулакх дир Владимир Дмитриевича. ХIанз бригадера хIаравар массехк балха говзал йолаш ва. Миччa хана ший новкъоста метта дIа а этта къахьега йиш я царех хIаране. Цудухьа вIаштIехьдоал цар еха оборудовани тоае, керда оборудовани къаьначоа метта дIаоттае, нийсленна моллагIдола кхоачабоцар дIадаккха. Уж дIадахара даим керда торонаш лех цар. Укх шера бурувдеттараша кийч а яь производствана юкъейихьай бурувдеттарий къахьегам тоабара, из аттача бакххара, производствои кхерамзлеи техникеи вIаштIехьъяккхара йола пхи рационализаторски предложени.

Бригадерча бурувдеттараша беш бола болх дикагIа хилийтара бригадира дика кхетадир болхлой говзал лакха хила езилга. Бригадера цхьаккха саг дешаш воацаш хила йиш йоацилга дIахайтар массанена а. ХIанз лаьрхIа йолча курсашка, коммунистически къахьегама школе дешаш ба буровой коллективера берригаш а. Цига хулача занятешка керттера теркам тIаухийт бурувдеттача балхаш дикагIа хилийтара, керда техникеи дикагIйола технологии производствана юкъехувлийтара, къахьегама лорабареи кхерамзлеи техникаи бокъонаш телха ца ейтара. Коллектива практически гIулакхашца айхха дийза да курсашкареи школереи дешар. Иштта укхаза вIашагIъеллача дикагIйолча опыта школе а дешаш ба лаьттан ченаш техкараш. Цар Iомаю бурувдеттарий дикагIйола методаш, опыт. Комплексни программа оттаяьй хIара сменас бурув тохачара балхаш дикагIа хилийтара. Иштта къахьегаш йолча бригада кулгалхочун, хьехамча Тамазов Владимир Дмитриевича массане а чIоагIа сий ду.

Б. КОСТОЕВ.

Къахьегама Цеча Байракха ордена Тбилисски паччахьалкхен университет — республике эггара йоккхагIйола лакхехьара дешара заведени. Цун 17 факультетe деша вагIа ткъаь къамах вола 16 эзар студент. 49 специальностах халкъа боахама кадраш кийчъю 115 кафедре.

СУРТА ТIА: университета хьалхашка.

В. ХРИСТОФОРОВЕИ
Ф. КРЫМСКЕИ сурт
ТАСС фотохроника

ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРГА

ВЕЖАРИЙ ЦХЬАН ДЕЗАЛЕ

ЧУВАШСКИ АССР ДЕНОШ—НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНЕ

Сийлахь-йоккхача вай Даьхен дерригача халкъашца цхьана, барттайнача вежарий дезала юкъе коммунизм хьалъяра Iалаьмате доккхий декхараш кхоачашдеш да Чувашски АССР даха халкъаш.

Российски Федераце цхьатарра бокъо йолча 16 автономни Советски социалистически республикашта юкъе автономни область хиначара 1925 шера 21 апреле Чувашски АССР йир Чувашех. Республика территори 18,3 эзар километр я, цига вах 1281 эзар саг.

Городашкеи болхлой поселкашкеи вах 574 эзар саг, хIаьта юрташка — 707 эзар саг.

Чувашски АССР дуккха къамаш даха республика я, цига бах чувашаш, эрсий, татараш, мордоваш, украинцаш, кхыдола къамаш.

Республике я 9 город, 6 болхлой поселок, 21 административни район. Йоккхача городех я: Чебоксары, Алатырь, Канаш, Новочебоксарск.

Чувашски АССР Волго-Вятски экономически района чуйоагIа.

Советски Iаьдала шерашка ленински парте кулгалдеш, сийлахь доккхача эрсий а кхыча а халкъаша вежарашха гIо а деш Чувашех хинай дегIаена промышленность, механизировании юрта боахам, чулоацам социалистически форма къамани йола лакха культура йола республика.

Республике йоккхагIа йола отрасль я машиностроении металлообработкеи. Царга кхоач промышленноста ерригача продукцех кхоалагIа дакъа.

Республикана гаьнна арахьа йовзаш я Чуваше арахеца электрически аппараташи прибораши.

Республике дикка дакъа дIалоац бесчелночни тай хьувзача станокаша, электропогрузчикаша, тракторашти автомобилаштеи эшача запасни часташа.

Чебоксарски машинашъеча завода марка тIайола, бесчелночни тай хьувза станокаш болх беш я вай мехка, Польша, Чехословаке, Венгре, Болгаре, Румыне, ГДР, Куба текстильни предприятешка, уж йиъ капиталистически паччахьалкхений дукхача фирмаша.

Цу предприяте арахецача продукцех 30 процент паччахьалкхен Дикала знак йолаш я.

Республике йоккхагIчарех я дуккха эзараш болхлой бола Чебоксарски измерительни прибораш ю завод. Цига арахецача продукцех 17 процент паччахьалкхен Дикала знак йолаш я.

Республика экономике лоархIаме моттиг дIалоац хьуни хьу чакхйоахачеи промышленносто. ХIара шера цигара дIаара йоакх 1,5 млн. кубометр хьу, цунца миллионал совгIа кубометр деловой а йолаш.

Чуваше хIара шера 70 эзар кубометрага кхоачаш хьунматериалаш, 20 эзар тоннага кхоачаш каьхат хьаду.

Халкъа эшача товарех. Чуваше хьаду 100 млн. метрал совгIа боамбе кIадаш, 18 млн. чухьанахьа дувхаду пазата барзкъаш, 1,5 млн. тIехьанахьа дувхаду пазата барзкъаш, 2 млн. парал совгIа кога гIирс, хIаьта иштта 3 эзарнел совгIа рояли пианиной.

Республика дегIаена я кхачан промышленность а. Масала, Чуваше доаккх 50 эзар тоннал дукхагIа дулх, 7 эзар тоннал дукхагIа хьайбай даьтта, 11 эзар тонн гаргга кондитерски хIамаш.

Ала доагIа Чувашски АССР промышленность сихха дегIайоагIаш хилар.

ТIеххьара Конституция тIайийцача денз долча 40 шера промышленни производства боарам 59-зза алсамбаьнийаб, хIаьта революци хилалехьарча 1913 шерацa нийсбича 512-зза.

Советски Iаьдала шерашка Iалаьмате доккхий хувцамаш хиннад юрта боахаме. Цу отраслех хиннад чIоагIа дегIаена, хIанзара техника лелаю дакъа.

1977 шу доалалуш республике яр 210 колхози 96 совхози. Чуваше мехка лу дукха ялат, коартол, дулх, шура.

Юртбоахама культураш дIаюввш дола лаьтташ 813 эзар гектар да.

Республика юрта боахама къахьегараша хIара шера кхашкара гулду 1,1 млн. тонн ялат, коартол, дулх, шура.

Республика дерригача боахамашка да 500 эзар доккха бежан, царца 200 эзарнел совгIа етт а ах миллион хьакхарч а йолаш.

Республике леладеш да коа тIара оалхазараш, 210 млн. фуъ гулду хIара шера, царех паччахьалкхенга дохк 100 млн. совгIа.

Чуваше боахамаша хIара шера йоакх 400 эзар тоннал дукхагIа шура, 70—80 эзар тонн дулх.

Шаьра даьгIенаш хиларо республикана торо лу хьайбай продуктивность лакхъе. Кхоабача хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 2500 кг. шура йоакх.

Республика колхозашкеи совхозашкеи боккха болх бу юртбоахама производствана концентрации специализации еш, хьалъеш я птицефабрикаш, хьайбаш леладу комплексаш.

Чуваше я дикка дегIаена машинанаькъеи автомобильнии транспорт, цига я хIанзара, хини фегара граждански флот. ХIара шера шерлуш я бувзамеи радиотелевизионни передачайи сеть.

Республикана хьалхашка йоккха перспективаш хьаеллалу халкъбоахама йоккха ши гIишло — Чебоксарски ГЭС-и промышленни тракторий Чебоксарски заводи хьалъярца.

Чебоксарски ГЭС-е хьалхара промышленни ток лургья иттлагIа пятилетка чакхйоалаш. Из дIаяздаь да КПСС XXV съезда решенеш тIа.

Чебоксарски ГЭС халкъбоахама боккха лоархIам болаш я. Из болх бе йолаелча дикка алсамъяргья мехка энергетически ресурсаш. Станце 18 агрегата хIара шера йоаккхаргья 3,5 млрд. киловатт-сахьат электроэнерги. Хоалуш тоалургда Волга тIа кемаш лелалга. Чебоксараштеи Горькийнеи юкъе фарватора кIоаргал хургья доккхий кемаш лела йиш йолаш.

Республике дукха хьалдеш промышленни гIирсаш хиларах совгIа хьалду наха чубаха цIенош а.

1976 шера Чувашски АССР-е хьалдир 601 эзар кв. метр наха чубаха цIенош, алхха нийслагIча пятилетке керда квартираш елар 270 эзар совгIа сага, вешта аьлча, республике бахача нахах пхелагIча даькъа.

Городашкеи юрташкеи шерагара шерага дегIаух торговли, наха гIулакх дара культура айлу. 1940 шераца нийсйича паччахьалкхени кооперативнии торговле товарооборот общественни кхача а лаьрхIача 15-зза алсамъяьннай.

Республике бахача нахага хIара шера дохк 900 млн. сома маьха кхачани промышленнии товараш.

Чуваше дегIаух, тоалу бытовой гIулакхаш делга, 1976 шера республике вахача цхьан сага даь гIулакх 20 сомал дукхагIа да.

Революце хилалехьа Чуваши тIехьабиса мохк бар. Паччахьа самодержаве хала тIехьале йитар цунна.

Октябрьски революци хулача хана чувашех массехк саг мара вацар йоазув-дешар ховш.

Ленински къаман политика лерргIа чакхъяхарах боккха гIа баьккхаб республика культура дегIайоалаеш.

Чуваше керттерча даькъе чакхдаьннад кагирхой массане а юкъарча юкъерча дешарга бовлар, И. Н. Ульянова цIерагIа йола Чувашски паччахьалкхен университет керте а латташ хьаьй халкъа боахама специалисташ кийчбара система, хьалкхийнай къаман Iилман кадрай, творчески интеллигенце йоккха отряд.

Юкъара дешара школашкеи юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведенешкеи дешаш ва 315 эзарнел совгIа саг.

Республика халкъа боахаме болх беш ва лакхереи лаьрххIа юкъереи дешар дийша 100 эзарнел дукхагIа специалист, царех 40 эзар специалист лакхера дешар дийша ва.

Чуваший да шоай къаман литературеи искусствои, шоай артисташи музыканташи, композитораши художникаши.

Республике арадувл эрсийн чувашийн меттала газеташи журналаши.

Бахача наха медицински гIо деш ва 3 эзар лор, бахача нахах 10 эзар сага кхоач 109 меигий.

Экономикеи культуреи дегIайоалаеча толамаш дахарах республикана еннай Ленина, Октябрьски Революце, халкъий ДоттагIала орденаш.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна социалистически яхь а йоаржаь, СССР кердача Конституце проект ювцаш Чуваше къахьегамхоша, Российски Федераце цхьатарра бокъо йолча боккхачеи барттайначеи дезала членаш шоаш хилара тарра, шоашкара доагIа дакъа юкъекхухь КПСС XXV съездо оттадаь декхараш, иттлагIча пятилетка планаш кхоачашъеча.

ТIеххьарча хана Крыма къулбехьен йистошкарча курорташка болх бе йолаялийтай санаторейи пансионатийи массехк керда корпус.

Керда корпус хьалъяьй иштта дикагIъярех йолча «Украина» яхача санаторе а. Цига хIара шера дарба дайташ хул ялх эзар гаргга саг.

СУРТА ТIА: «Украина» яха санаторий.

Ю. ИЛЬЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

КОМСОМОЛКА АКУЕВА

Шиь шу хьалха дар из. Гикаловски яхача юрта 10 класс йистеяьккха яьлар Акуева Калимат. ДIахо шоаш де лерхIачуп хьакъехьа къамаьлаш дора школа чакхъяьккхача кагирхоша. Цхьабараша йоахар вузе деша гIоргда тхо, иштта кхыдараш дувцар. ХIаьта Калимата соцадир гIишлонхо хила. «Топпар кегабе-м 10 шера дешa дезац, из де-м ховргда вIалла дешанза волчоа а» яхаш Iоттараш йора цунна нийсархоша, шийна дагадехачох цун дог эккхийта гIертар. Бакъда, цу хабараша йохаянзар Калимата яь уйла. Цар шийх яхачоа дуьхьал лоаций оалар йиIига: «Балха водар зьина сага никъ бийхкабац дIахо дешара. Шийна безабенна болх а беш, цу балха говзал Iомаеш деша аттагIа а хургда.

Иштта Грозненски № 11 йолча профессионально - техническа училище деша яхар из, тIаккха балха эттар СМУ-1. Ший дего хержа болх дика Iомалора кхуэш йоагIача йоIа. Дукха га езанзар цун балха шаьръяла. Ше болх бе йолаелар. Безам бIара хьожаргволаш хоза лелаю цун кулгаша мастерок, терка, боагI-боагIача пена тIаккет цо штукатурка ю маркхал. Кийзга Iоакъа санна шаьрбу цо пен.

Участка начальника Парагульгов Османа, доккхал а деш, йоах:

— Калимат тха дикагIчарех йола штукатур а маляр а я. Дукхалга а дикалга а диллача дуккхача шерашка болх баь йоккха опыт йолча тха кхыча болхлоел тIехьяйисац из. Ше къаьстта болх бе эттача хана денз цIаккха цо яь штукатурка, е хьекха басар мегаргдоацаш хинна моттиг яц. Дика къахьегарца ерригача управлене ше дIайовзийтай цо.

СМУ-1 коллективо Октябра 60 шу дизара сийна доккхий социалистически декхараш тIайийцар пятилетка шоллагIа шу дIадолалушше а. Уж кхоачашдара шерра яхь йоаржайир участкашта, бригадашта юкъе. Цхьаккха а бутт дIабахийтабац цо план тIеххкоачаш ца еш. ХIаьта шоллагIча квартале гIишлонхой Еррисоюзни социалистически яхье шоллагIа моттиг яьккхар цу коллективо.

Уж толамаш доахача эггара дикагIа дакъа лоацарех цаI я комсомолка Акуева Калимат. ХIара бетта задани 130—140 процент кхоачашъеш хьайоагIа из.

7 ноябрь тIаккхоачаш шин шера план кхоачашъергья аз, — йоах комсомолка Акуева Калиматас.

Ю. ЮСУПОВ.

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 шу ДИЗАРГА

УЗБЕКИСТАН: СССР ЦХЬАН ДЕЗАЛЕ

РЕСПУБЛИКА ЮХЬ

Н. Д. ХУДАЙБЕРДЫЕВ,
Узбекски ССР Министрий Совета председатель.

Сийлахь - боккхача Октябра идеяша сийрдадаьккхад тха вахар, гІулакхаш, дІахора уйлаш. ДІанхача итташ шерий лакхаленера Іалаьмате чІоагІа доккхал а деш юхахьеж тхо КПСС кулгал а деш республико хьабенача исторически некъага. КарагІдийннеча цу хІамай доккхал къаьстта шьра бІаргагу хІанз, вай мехкара халкъаш политически хьинар чІоагІа айденнача хьалашка езача событега — СССР керда Конституци тІаэца кийчлуш долча хана.

КПСС ЦК майски (1977 шера) Пленума, решенеш тІа, ший хІара мугІарца сага ираза йоакхо еш хилар хьахьокхаш долча Керттерча Закона проекта тІа белгалдоаккх, къамий нийсхо вайцига юридически меттел, фактически а хинна дІаэтта хилар. Узбекистан — 15 суверенни вежарашхеи йолча республикех цаІ — из къаьгга хьахьокхаш дола масал.

Октябрьски революци хилалехьа паччахьа Россе эггара тІехьайнсача йистоех цаІ хиннай тха край. Юкъерча бІаьшеренашка лелаяь кечалаш хиннай юрта боахаме пайда эцаш. Бедал чакхйоахаш массехк кагий предприяти мара хиннаяц. Советски Іаьдал латтача шерашка вежарашха долча халкъий новкъосталца экономически духовни гІулакхашта тоаяларга диллача цІаккха а бІарга ца яйнача лакхаленашка ккхаьчай Узбекистан.

Лоадамбоаца промышленни товараш а арахьара тІаккухьаш хиннача края тахан ший фабрикашкеи заводашкеи хьаяь хІамаш продукци мехка массе районе ккухьийт. Уж ккухьийт дунен 70 мехка а. Революци хилалехьа ах эрий тІабуяла боамби кхебеш хиннача краях хІанз «кІайча дошо паччахье» оал. Колониализма ханашка хІара бІаь сага юкъе шиъ мара дешеи яздеи ховш саг ца хиннача крае хІанз хІара кхоалагІвар дешаш ва.

Тха республика тоаялара хьекъехьа ше дувцаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхад, социализма хьалашка Узбекистан юха хьаяр Іалаьмате боккхача лоархІаме социально - политически гІулакх хилар. ДІаяхача ханаца нийсйича Узбекистане, лоаллахарча вежарашха йолча республикашка а санна, хиннача йоккхийча эргалонеша тамаш я оалийт доазол дехьара укхаза баьхкача дуккхача деятелашка Советски Іаьдал латтача шерашка Средни Азе хинна хІамаш.

Дуккхача доакъоех латта Узбекистана экономика мехка бІарччача халкъбоахама комплекса цхьа дакъа да. Республика индустриальни юхь хьахьокх энергетически, химически, мехкдаьтта, кІора, газови, горнорудни, машиностроительни, металлургически, дошув доаха, электронни промышленноста. Цо хьаю самолеташи трактораши, боамби чуэца машинаш а экскавотораш а, текстильни машинаши трансформатораши, дуккха кхыйола хІамаш.

Советски Іаьдало боккха низ беннаб тха ахархошта. Къоначa ноахала музее мара бІаргагургьяц туркестански лаьтташ леладаьрий керттера кечал — омач: (дахчанух). Боамби кхебаран чуэцаран низ бола технически комплекс хьаяьй республике. Іилмо ахархошта еннай эггара толашагІа йола агротехника, дунен тІа дикагІа дола боамбе сорташ. Ленински декретагІа Туркестане хьалбе болабир бІарга ца байна гайпа хин боахама гІирс. Дуккха хиш нийсагІча оагІорахьа лостадаьд, хьадаьд шоай тайпара гидротехнически гІирсаш. Цунах тешаме лард хилар юрта боахам низ болаш дегІабоалабера...

Узбекистана дегондлеи цун сийлеи — боамби кІай хьоаса чубоалла бурилгаш — «дІайийцай» республика гербах. Боамби хила а хинннаб, ба а ба, хург а ба дуккха къамаш дахача социалистически Дай-мехка дерригача кхыча халкъашцара узбекски халкъа хадаргбоаца бувзам хьахьокхаш дола лоархІаме материальни масал. Соахка гул а я паччахьалкхенна 5338 эзар тонн боамбе бедал дІаеннай колхозашеи совхозашеи. Пятилетка чакхйоалаш комплексни механизаце, Іилманеи хьалхалаттача опытан карагІдаьннарий ларда тІа ялх миллион тоннага кхоачаш баха лерхІ из.

Боамби морг да республика кхыдола беркаташ а. ТІа-тІа тоалуш йоагІа Амударьяй лохаленашкара дуга аренаш, камаьршша сом тел сомийи комсийи бешамаша, мехкера бедал мехка тІа-тІа дукхагІа тел саппараш леладераша.

ХІаьта Узбекистан йІаьхий а сий долаш а я мел дола хІама дуккхача къамех латтача коллектива лоІам цхьатарра хиларах, цхьана къахьегарах, халкъий ленински доттагІалах, республика хІамаш кхоллаш дола низаш дегІадоаладара Коммунистически парте хадданза йоакхо еш хиларах хьахинна да. Узбекашца цхьана оагІув оагІох а теха бахаши къахьегаши ба эрсийи каракалпакаши, украинцаш а таджикаш а, казахаши татараши, туркменаш а корейцаш а, киргизаши уйгураши — 100 совгІча къамахи народностахи бола викалаш, Узбекски халкъ къаьстта раьза да ший воккхагІволча вешийна, тешамеча доттагІчоа — сийлахь-доккхача эрсий халкъа, массаза а ший долеш дар къахьегамга гІолларча ший вежарашца декъаш йолча цун болхлой класса.

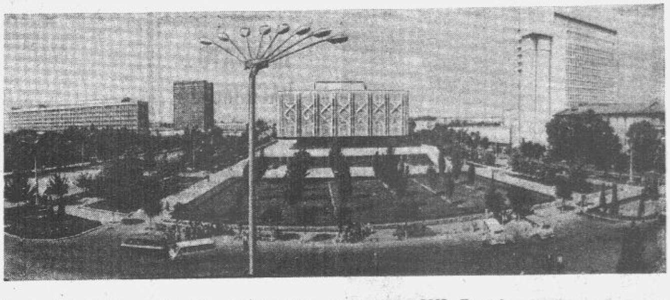
Республике халкъа образовани, Іилма, культура дегІайоалаяра керттерча лоархІаме хилар Ташкенте Туркестански паччахьалкхен университет йиллара хьакъехьа 1920 шера В. И. Ленина кулг яздаь декрет. ХІанз республикерча 42 вузе деша вагІа 254 эзар студент. ЦІаккха а ца хиннача тайпара тоалуш доагІа къаман литературеи искусствои.

Цехашкеи боамбе кхашкеи, гІишлоний майдашка а Іилман лабораторешка а хьинаре къахьегарца белгалдоаккхаргда республико Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизар. Производства эффективность, балха дикал лакхъяра тІадерзадаь доккхагІдола декхараш тІаийцад къахьегача коллективаша, социалистически ях йоаржаьй 1977 шерара заданеш, КПСС XXV съезда исторически решенеш толаме кхоачашъяр духьа.

Советски халкъий дохаргдоацача доттагІала символ санна латтаргья Ташкент бІаьш шерашка. ХІара республико дакъа лаьцад Узбекистана башха-дика столица хьаеча.

Шира а массаза къона а йола Ташкент юха хьалъоттаяр — сийлахь-боккхача мехка халкъий вошал хьахьокхача дуккхача гІулакхех цаІ. Октябрьски революце лотабаьча доттагІала ало хІара денна, хІара сахьата сийрдадоах республика къахьегамхой вахари кхолламе къахьегами. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача шера къаьстта шьра бІаргагу вай вахара интернациональни маІан, ленински къамий политика котало хьахьокхаш дола карагІдийннараш. Цудухьа ше революционни хьисапе кердаяларах, экономикаи культураи даькъе карагІдийнна хІамаш бахьан долаш Узбекистан декхарийла я Коммунистически парте хьаькъале деча кулгала, шоашта болча аьттон духьа доацаш советски халкъаша деча новкъостала.

Укх деношка дика хоамаш ух республика массе мІингера. Лакха хьувкъам кхебар духьа къовсам лоаттабу 5360 эзар тонн боамбе бедал гулъе лаьрхІача боамби кхебераша. Юбилейни шера планови заданеш тІехкхоачашъю заводийи фабрикайи болхлоша.

Узбекски ССР столица — Ташкент.
СУРТА ТІА: города центре хьалъяьча архитектурни ансамбла фрагмент. Из хьалъярах архитекторийн гІишлошъерийн группана СССР Паччахьалкхен преми еннай.
С. МЕТЕЛИЦА сурт.

ХАЛХАЮВЛ «БІАЬСТИ»

ІындаргІашта тара ба гІайгІане, батах Іоэхка дадаш кхоллараш а долаш бола кхалнах. Гаьннара хьахоз гІайгІане оаз. Цу хаина ашараш ека йоалалу, меттахьа хьовш йоаццача бІалгІашта вахари низи чубоссабеш санна йола ашараш. ТІера Іоккхайсад дегаза хинна кхоллараш — тов мо цІе кочамаш ювхача къоначеи тоам болчеи мехкарашта малх бІаргабайнаб. «Мукъаьнна кхалсаг» яхача халхарца дІайолаю «Бахор» яхача ансамбло Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетаяь керда программа.

Къаьстта чІоагІа безам тІабахеи доккхал деши кийчйир оаха юбилейни программа, — йоах ансамбла художественни кулгалхочо, СССР халкъа артисткас М. Тургунбаевас. — Искусства меттаца дІаоал оаха тхоай баркал а безам а кхалнах лоалара баьхачеи царна иразагеи паргІатонгеи бода никъ хьабийллачеи Сийлахь-боккхача Октябрага.

Узбекистане вахача хІара сага къаьстта деза да «Бахор» («БІаьсти») яха дош. Цо белгалдоаккх хІама тоадалар, вахар дІадоладалар. Цу хана форд санна хьалъэттача зизаша къайладоаккх лаьтта. Ший халхарашка массаза а бІаьстии къонали лелаю «Бахоро».

Э. ТУХВАТУЛИНА,
ТАСС корр.

Ташкент.

В. И. Ленина цІерагІа Алмалыкски горнометаллургически комбинат — чІоагІа механизаци яь йола йоккха предприяти. Цига отрасле эггара хьалха кийч а яь балха юкъейоалаяьй кислородно - факельни плавка методах Іаьржа цІаста даккхара технологи.
СУРТА ТІА: медеплавильни завода дикагІбарех вола металлург С. Танзариков. Цо болх беш йолча смена лаьрхІад Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийна технологически процесс тоаяра чотах планал совгІа 200 тоннал тІех Іаьржа цІаста лоаладе.
С. МЕТЕЛИЦЕИ
Г. ПУНЕИ сург.
ТАСС фотохроника.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

Советски Іаьдал латтача шерашка промышленноста 100 дакъа чулоацаш йола 1400 йоккха предприяти хьаяьй Узбекистане. Цар хІара 6 ди массаза доал хьаю бІарччача 1918 шера арахийцар миссел продукци.

* * *

Советски Союзе кийчбеча берригача боамбе - бедалах 65 процент Узбекистано боаккх. Укх тІеххьарча ах бІаь шера боамбе хьувкъам кхозза хІана беннабац аьнна лакх а бенна, хІанз юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 30 центнер луш ба.

* * *

Укх шера 5.360 эзар тонн боамбе бедал яккхар духьа къовсам лоаттабу республика къахьегамхоша. Колхозийи совхозийи боахамашка я 138 эзар трактор, боамби чуэца 30 эзар комбайн, эзараш кхыйола механизмаш.

* * *

Хий дехкаш кхо миллион гектар лаьтта да республике. Мелиораце йоккха программа я иттлагІча пятилетке чакхйоаккхаш: Каршински Джизакски аренашка, Амударьяй лохаленашка, кхыча районашка карадерзаде дезаш 500 эзар гектар гаргга керда лаьтташ да.

* * *

Республика промышленноста эггара къонагІа дола дакъа — гелиотехнически. Укх шера Бухарана юхе болх бе йолаялийтача заводо маьлха низах пайда эцаш йола машинаш кийчъю.

* * *

Узбекистана халкъа боахаме къахьегаш ва лакхереи юкъереи образовани йолаш вола 800 эзар специалист.

* * *

Культура учрежденей шерра сеть хьаяьй республике. Болх беш да 26 театр, 10 эзар совгІа клуби библиотекеи.

(ТАСС).

МЕТАЛЛУРГ — ДЕЗАЛА ПРОФЕССИ

Къонгашкара даьхкача письмоша гІадвигар: Иргаша хоем бора, болатеи из лоаладареи Московски института пхелагІа курс йистеяьккхай ше яхаш, Алима — кхоалагІча курсе дика хьалчуваларах. «Тхоаш дийша даьлча, вай заводе болх бе цІадоагІаргда тхо»,— яхаш яздора вежараша.

Тха завод — оалар В. И. Ленина цІерагІча узбекски металлургически комбинатах НурутдиновгІар—боккхача дезало. Тха оал—лирача тІема шерашка из хьалъешн болх бе йолайолийташи хиннар да Нурутдинов Саид воландаь. Тха оал—крановщица Вера укхаза яйза а яйза, цуниа дуккхаезвеннадаь. Тха оал — Саида, хІанз Социалистически Къахьегама Турпала, леррагІа цаІ шоллагІчоа тІеххьа «300» яхача прокатни стане болх бе зІамагІа бола вежарий — Шамси, Куки, Сайфи — болабеннадаь. Царех хІаране ши-ший болхлой династи дІайолаяьй.

Болат лоаладерий ТаштаматовгІари ГанневгІари, прокатчикий НурутдиновгІари НиязматовгІари дезал а дуккха кхыбараш а — царех цхьана хьахул ший хьинареча къахьегамца хьалхагІа бІарга ца дайна промышленноста дакъа — металлурги — Средни Азе хьадаь йола дуккха эзараш болхлоех латта коллектив. Ахархой дезалех баьнача кагирхоша, Урале лоацача ханара курсаш а яьха, цІаккха а ца ехкача тайпара сиха вІашагІа а ехка Мецача ара болх бе йолаялийтар Украинера тІема хана йодаяь хьалъена мартенаши прокатни станаши. Цул тІехьагІа цар хьалъяьй хадданза болат хьадувтта установка, караерзаяьй минусови допускашка сиха плавкаш ярен прокат арахецареи методика. Эггара хьалхарча Узбекистана металлургий вІаштІехьдаьинад предприяти болх бе йолаелча деиз цун проектни низ кхозза совгІа лакхбе.

ХІанз реконструкци йолаеннай узбекски металлургически комбинате: хьаеш латт электричества новкъосталца шера 1,25 миллион тонн болат лоаладеш хургйола комплекс. Мехкарча 340 городо новкъостал ду Узбекистане керда металлургически производство хьаяра. Болх беча хана ше иштта хьахьокх, СССР Конституце проекта тІа белгал ма-даккхара, общественни производства деррига доакъош чулоацача мехка бІарччача цхьан халкъбоахама комплексо. Дуккха а дукхагІа йола оборудовани ханал хьалха ух Бекабаде: эгтара хьалхара болат Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузаш арахеца аьнна тІаийца узбекски гІишлонхой социалистически декхараш хьаллаьцад оборудовани кхухьийтараша.

ГІишлонхоша сихеи дикеи вІашагІйоллаш латт оборудовани, хІаьта металлургаш а кийчбеннаб керда мощносташ болх бе йолаялийта: «цІера професси» Іомае ухийт цар шоай бераш. БІаь зІамига саги йоІи дахад Челябински Новолипецки металлургически заводашка — цар болат лоаладерий гІончий, лаборанташ, болат хьадувттараш, электрикаш, металлургически производства чоалханеча установкай оператораш хургба царех.

О. ПАНОВА,
ТАСС корр.

Бекабад.

СУРТА ТІА. мецача аренашка соахка хьалкхебаьча боамбе аргІаш Сырдарьински областа Баявутски района «Баявут» яхача совхоза заготовительни пункте.
А. ГОРОКРИКА сурт. ТАСС фотохроника.

ІИЛМАН ЗАВОДСКОЙ НАЬКЪАШ

Тата делла йоахк экскавотораш, боккхача кІоага чу Іочуювлаш-тІаювлаш лел дуккха тоннаш беза мухь кхухьа самосвалаш, гІар-тата дижийтац буруа деттача станокаша. Республике эггара йоккхагІа йолча горнометаллургически комбината рудникерча балха еррига чоалхане процесс бІарччача цхьан ритмана дІакараенна я, цуниа хаддаиза тІахьожам лоаттабу кибернетически системо. Машинаш тІеи механизмаш тІея оттаьча датчикаша хаддаиза радиоинформаци тел ЭВМ-аца ювзаенна йолча приемни устройствага. Мичча хана а геттара нийса хов дарех хІараяр бокъонца мичай а болх мишта беш я а. Из система хьаяьй Узбекски ССР Іилмай Академе кибернетика институтa Іилмахоша.

— Узбекистана Іилмай Академе плана тІа пятилетке лаьрхІад кхо бІаь совгІа фундаментальни теоретически разработка е, — яхаш дувц республика Іилмай Академе президента, Социалистически Къахьегама Турпала А. С. Садыкова. — Цу балхана цхьана толаме кхоачашдеш да производствацара Іилма бувзам чІоагІбе аьнна КПСС XXV съездо оттадаь лоархІаме декхар. СССР Іилмай Академе деча новкъосталахи гІонахи ког гІортолга а еш, кхыча республикай Іилмахошца цхьана гІулакхаш а леладеш болх бу Узбекистана Іилмахоша.

Іилмай Академена чуйоагІа йоккхий проектно-конструкторски технологически бюрош, отраслеви Іилман лаборатореш яхкаьй духхьал промышленни предприятеш йолча. Тохкама коллективаех хІаране кийчъю производствацa, экономика дегІайоалаярца ювзаенна йола хаьдда проблемаш.

Іилмо Іалашдаьд ирригацехи мелиорацехи, дІабувча боамбе керда сорташ доладарах, эзараш гектараш целинни лаьтташ карадерзадарах дола актуальни декхараш кхоачашделга. Іилмахоша хьалхагІе а сейсмически мах ца беша рекомендацеш ца луши цхьаккха промышленни е граждански гІирс хьалбац республике. Республике къестаеча проблемаех дуккхаяраш ерригсоюзни лоархІам болаш я. Масала, лазара дика духьала отталуши лакха хьувкъам луши долча укхаза хьадаьча дІабувча боамбе сортех шерра пайда эц Таджикистане, Туркмене, боамби бувча кхыча республикашка. Байкало-Амурски машенникъ булларашта мохк агар Іаткъаргдоаца туннелаш яхара эшача расчетий методика еннай. Узбекистана Іилмай Академе институташ мехка керттера лаьрхІай гелиофизикаи гелиотехникаи дешашта, дуккха кхыдола лоархІаме дешаш Іомадара.

А. БАРАНОВ,
ТАСС корр.

Каракалпаке кердача Элликкалински района центре ханал хьалха хьалъяь яьккхай 500 моттиг йола юкъера школа.
СУРТА ТІА: Элликкала яхача поселкера керда школа.
А. ЛИХВАРА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦІЕЧА ГІОМАРАШКАРА ОАЗИС

«Оазис» яхача станце дІакхоачаш латт поезд», — аьнна хьакхайкадир московски экспресса проводника. ТІаккха цу сахьате нана-мух хьакхийтача санна хийтар юхьмарашта. Укхазара, укх станцегара, дІадолалу са лаьтта са безам — Каракалпаки.

«Оазис»... бакъ дециий, хий доацача Усюрт яхача моттиге йиллача кердача машиннаькъа станцех тилла цІи символични хилар? Іаламо беркати хознеи еннаяц укхазарча лаьттанна: малхо йоагаьча гІомараша бІаьшерешка вахар доацаш бІарг ма-кхоачча ялача цІеча гІомарий аренашка гІолла хьал-Іо лийхкаб мух. Къеи фу хадача дІакхаьчаи хиннад «Іаьржача кийнний» халкъ — каракалпакаш Приаралье бахараш.

Сийлахь-боккхача Октябро лотабаьча паргІатача къахьегамеи халкъий сийлахь-доккхача ленински доттагІалеи малхо кердача тайпара сийрдадаькхар каракалпакий лаьттеи вахари — хоздир из сомий бешамий баьццарча бесаца, боамбе кхай сийрдача кІувсаца, дуга арений дошоца. Наьха низо тІехьашка йоах вахар доаца гІомараш, яьссаленаш, хьалувт керда городаш.

Укхаза поэташа а ду къамаьл цифрай меттала. Советски Іаьдал латтача шерашка Каракалпакски автономни республике боаккхача боамбе хьоаса 118-зза дукхагІа хиннаб. Бахача наьха хІара сага сих лоархІаш шера цхьа эзари ах эзари киловатт-сахьат совгІа электроэнерги йоаккх укхаза — из ялхазза - ворхІазза дукхагІа хул Турцеи Иракеи йоаккхачул.

Цхьабаккъда из долла хІама ший бІаргашца бІаргагор дикагІа да. «Вахара каналаш» доахаш боахка ирригатораш, шаьрача ареи даьгІенашка элтараш доаха жа леладераш болча хьоацалгІа вахача, Іилмахой лабораторешка чуэттача. Укхаза я Узбекски ССР Іилмай Академе филиал, болх беш я Іилма-тохкамеи проектниi институташ, хьайийллай паччахьалкхеи университет.

Дувла тханцига Каракалпаке. Тоаеннача са "республике кхача хІанз вІалла хала а дац.

Ж. АЙМУРЗАЕВ,
Каракалпакски АССР' халкъа писатель.

Доазол дехьара

ТӀехь-тӀехьагӀа шерагӀа яржаш латт Германски Демократически Республика предприятей къахьегамхошта юкъера производственни хьокхамаш лакхдаран балха дикал тоаяран тӀехьара социалистически ях.

СУРТА ТӀА: Пумпен-унд геблэзеверк» яхача лейпцигски завода цехе. Цига хьаю Советски Союза мехкдаьттахимически цементни промышленноста эша компрессораш.

АДН—ТАСС сурт.

ПАРГӀАТО... РАСИЗМАНА

Дукха ха йоаццаш оаха, англичанаша, «дӀахьекхад» тхоаш демократена тӀехьа хилар. «Къаман фронт» яхача эггара аьттехьарча расистски организацена мукъа беннаб оаха Лондоне демонстраци е. Шоай «идеалаш» къайлахьац цу организаце членаша. Гуччахьа хьайоах цар шоаш расисташ, антикоммунисташ, антисоветчикаш, антисоциалисташ хилар. Курра гӀа а боаккхаш маршагӀа чакхбаьннаб уж нах керттерча даькъе «хьатара бесаш» дараш бахача Льюишэм яхача квартале гӀолла.

Из марш чӀоагӀа тара яр сэра Освальд Мосле английски фашистий цу кулгалхочун кӀантилгаша тӀом хьале хьалхагӀа леладаьча гӀулакхашта. Цу хана жугатий кварталашка гӀолла маршагӀа лелар уж антиселитски лозунгаш а кхайкадеш. ХӀанз духьала баьннаб уж Льюишэме бахача «хьатара бесаш» долча наха.

Дукхха англичанаш цецбаьннабар правительстван полицеи цу тайпара демонстраци яйтарах. ДагадоххарагӀа аьлча, моттигерча совето дош суде деннадар цу хана Ӏаьдалаша из ехкилга дӀа а дийха. ХӀаьта «Таймс» яхача газето цу хьакъехьа передовой статья язъяьяр, «Маршаш ма ехкийла» аьнна керте гӀолла йоазув а оттадаь. Правительствас хьакхайкадаьд, марш ехка йиш йолаш, яц ше, нагахьа санна полице из де шийна бокъо ца лой аьнна. ХӀаьта полице, ший аргӀанна йоахар марш ехка бокъо яц суда нагахьа санна цу деша правительствагара къаьстта бокъо ца хуле. Лоаца аьлча, марш дӀайолаелар, хӀаьта Льюишэме баха нах шо-шоай цӀеношка дӀахьулабелар, корашкара решеткаш Ӏо а хийца, тӀаккха «Таймсо» яздора, кхыча группашта телаш йолча паргӀатонашта бокъо йолаш ба» расисташ яхаш.

Юххера а дов хилар марше дакъа лоацарийн из эхь доаца борал юкъагӀа даккхар духьа улица тӀа арабаьннача антирасистски организацей викалийн. Говраща а гӀаш а кхо эзар полицейскеш марше доакъашхойн царна духьала бараши вӀашагӀкъоастабе» гӀертар. Иззал дукха полици гулъенна моттиг соня дага па йоагӀа дукха ха я. Цхьабакъда, «къаман фронта» тӀехьалаттарий гадаккха хьежар полици. Лаьцараш 109 саг вар, бакъдар аьлча, керттерча даькъе марша духьала бараш. БӀаь виъ сага човнаш йир, хӀаьта уж а дукхагӀа бараш — антифашисташ. Кхаь сахьата лаьттар дов. Кхетадеш ма-дарра, моллагӀа «сенсаци» а санна, телевидене гӀолла дӀагайтар из. «Къаман фронтерча» фашисташа английски къаман байракхаш лестайора. Цар шоай байракх лоархӀ цунах.

Бакъдар аьлча, ше маярра хоза хьахьекхар ше тха «демократически» система.

Джеймс ОЛДРИДЖ,
английски йоазанхо.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

СССР-а ЛАЬРХӀА КЕРДА КЕМАШ

Пуле яхача югославски городерча «Ульяник» яхача судоверфе хьадаь даьннад Советски Союза заказагӀа деш хинна керда кема. Машиннаькъа составаш форда тӀа гӀолла дӀа-юха кхахьа лаьрхӀа да из.

Цу тайпара керда кема-паром хӀанз дунен тӀа эггара доккхагӀа да. 184 метр дӀаьха, 26 метр шера да из, цкъа йоаккхаш цу тӀа яккха йиш я 108 вагон. Кхаь палуба тӀарча машиннаькъа колеяй йоахал ши километр гаргга я. 19 совгӀа узел сиха додаш дола кема-паром леладу иштта «Ульянике» хьабаьча, хӀарабар 8 800 говра низ а болаш болча ши моторо.

Доазол дехьа мах беча «Судоимпорт» яхача Ерригсоюзни объединене даьча заказагӀа иззамо кхы цхьаькха цхьа паром а хьадеш латт Пуле. ХьатӀадоагӀа шу чакхдоалаш из заказчикага дӀадала лерхӀ югославски кемашдераша.

СССР-а ялх кема кхы а хьаде оттаьча контракта дукха ха йоаццаш иштта кулгаш яздаьд Риекерча 3-ча Мая цӀерагӀча судоверфеца а. ХӀараэр 40 эзар тонн мухь хьош йола эггара хьалхара йиъ танкер 1978 шера хи тӀа йоаккхаргья, вожаш — 1979 шера. ХӀанз Риеке хьаяь йоалаш латт хьалхагӀа кулгаш яздаьча контрактага хьежжа хьаеш йола иштта мухь кхухьаргбола пхи танкер. Эггара тӀехьагӀа даь заказ а тӀехьа лаьрхӀача, 3-ча Мая цӀерагӀча верфе СССР-а лаьрхӀа хьадеш дола кемаш 29 хургда. Из бӀарчча форда флотили я 750 эзар тонн совгӀа мухь а кхухьаргболаш.

А. ШЕРСТЮК,
АПН соб. корр.

Белград.

ДИКАЛА ЗНАК А ЙОЛАШ

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доагӀара накъагӀоргда вай, яхаш чепельцаша баьча тӀахьехама хьинареча къахьегамца жоп лу улан-баторски кӀувсаш деча фабрика коллективо. Бежварайха долча мехкашта — СЭВ-а членашта хӀанзле а ханал хьалха дӀадахьийтад 150 эзар квадратни метр совгӀа кӀувсаш, цу даькъе дунен халкъашта юкъерча хьажарашка дошо медалаш яьха «Алтанбулаг», «Улан-Батор» яха гӀордаьнна кӀувсаш а.

Продукце дикал тоаяра тӀайохийт монгольски кӀувсаш дераша керттера уйла. Тахан дикала Знак енна ба хӀара итт кӀувсах ворхӀ.

Болхлой инициативагӀа аттестационни комисси вӀашагӀьеллай предприяте. Цо предложени ениай, масала, цхьадолча кӀувсий эзаш хувца, шира монгольски халкъа куц царна юкъедахьа.

(АПН).

ЮРТАШКА КЪАХЬЕГАРАШТА

Крайов яхача румынски городерча машинашъеча заводе 180 говра низ болча тракторий хьалхара парти вӀашагӀъелла яьннай. Кхашка деча моллагӀча балхаш тӀа пайда эца йиш я царех.

Тахан Румыне Социалистически Республике арахец 300 вариант йолча тракторий 30 модель. Карарча пятилетке из дакъа дегӀадоаладарга дӀадахийта лаьрхӀад 120 миллиард лей 1980 шера Брашоверча, Крайоверча, Меркуря-Чукерча, Тамишоарерча мехка машинашъеча предприятей конвейераш тӀара Ӏояргья 100 эзар трактор — соахкарчул шозза дукхагӀа.

Румыни — дунен рынке эггара дукхагӀа трактораш лоаттаерех цаӀ. Тахан 80 мехка болх беш я румынски трактораш.

(АПН).

Японе — Хиросимей Нагасакей хинна Ӏазап тӀаэтта йола мехкара прогрессивни общественность хьинаре къовсам доаттабеш я ядерни герз дӀадаккхара, из хьа ца дайтира, дунен халкъашта юкъера кхоххам къаьдбара тӀехьа.

СУРТА ТӀА: демонстраци

М. СОЛОВЬЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРГА

КӀЕЗИГ-ДУКХА МАГӀАЛБИКА ИСТОРЕХ

Сийлахь-йоккха Октябрьски революци ялалехьа мехка географически карта тӀа яцар город МагӀалбик.

Тийрка довкъа тӀа цхьаккхе гӀишло яцар. Къилбседа оагӀорахьа хьу яр, хӀаьта къулбехьа —даьгӀенаш.

Революци а хилалехьа, 1915 шера январь бетта Махьмад ХитӀе оалаш хиннача Вознесенски станицана юххера эггара хьалха даьккхар промышленни мехкдаьтта.

МагӀалбика ший майдан тӀа мехкдаьтта тахка доладир 1927 шера, хӀаьта 1933 шера сентябрь бетта № 13 йолча скважино мехкдаьтта кӀеж техар. Цу скважина тӀа болх беш яр буровой мастер Тазеддинов Кабир керте латта бригаад.

Цу хана денз хьахила я дегӀааха а яьлар МагӀалбик, промышленни мехкдаьтта район из хиларах тарра. 200 метрагара 1500 метрага кхаччалца мара кӀоарга тохацар бурув, хӀана аьлча оборудовани низ кӀезига болаш хиларах. Болх бераш яр шиъ, йиъ скорость мара йоаца Шмидта цӀерагӀча заводо арахийца хьалхара лебедкаш, вышкаш 28 метр лакха а йолаш дахчах яь яр. хӀаьта двигателаша Ӏанарца бора болх. Иштта дале а болхлой бахара хьашташ во дале а цу хана МагӀалбик эггара сихагӀа бурувтоха моттиг яр. ЦӀи хеза бола бурувдетта мастераш Рябов, Касяк, Тулаш, Гайдуков, Негодяев, кхыбараш белгалбаьхар орденашцеи маьхала совгӀаташцеи.

Тийрка дукъа тӀа гӀолла хьалъе йолаелар МагӀалбик. «Фонтанни», «эксплуатаци» яхача а № 5, № 6, № 36 йолча а участкашта», Бековичи яхача станцена а екъа а луш. Биллар готтига машиннекъ. Фонтанни участкеря Вознесенски станице а цул тӀехьагӀа Моздоке а кхоачаш.

Мехкдаьтта доахар караганочокракски оалача тӀоанашкара 500 метрагара 1200 метрага кхаччалца йолча кӀоргленашкара. ХӀаьта из хьалъозар фонтанни, кӀоарганасосни компрессорни, газлифтни, эрифтни оалача методий хьисапе. Станокаш-качалкаш а яр тайп-тайпара. Масала, «Бакрабочий», «Фетти», СК-7, СК-8, Люзкина а Аклохома а фирмай, кхыяраш. Качалкаш тӀа латтар газобензинови мотораш, хӀанзарча электродвигателашта меттел. Цу хана из мегаш дар.

ХӀара шера тӀа-тӀа дегӀааха даьлар город хьалъяри мехкдаьтта даккхари. 1941 шера ший эггара йоккхагӀча коталонга кхаьчар мехкдаьтта даккхар. 1933 шера даьккха мехкдаьтта 103 эзар тонн хиннадале 1941 шера из даьккхар 1325 эзар тонн.

Немецко-фашистски гӀаьрахоша вайна качбелла тӀом бахьан долаш 1943 шера мехкдаьтта довкхилга лохделар 72 эзар тоннага кхоачаш.

МагӀалбика лаьттара моастагӀий юхалаьхкача дӀадоладир боахам юхаметтаоттабара балхаш. Цахаддаш айбелар доаккхача мехкдаьтта боарам. Буровикаш юха а мехкдаьтта тохкаш бар. 1952 шера доаккха мехкдаьтта 654 эзар тонн хилар города. ХӀара шу массаза лар 1957 шерага 632 эзар тонн мара ца доаккхаш.

Цу шера МагӀалбика мехкдаьттахоша Ачалкхерча лаьттара гучадаьккхар мехкдаьтта. Из бахьан долаш боарам юха а айбелар.

1959 шера апрель бетта буровой мастер Азраменко Н. Д. керте латтача бригадо № 750 йолча скважиннага мехкдаьтта кӀеж тохийтар МагӀалбика майдан мезазойски тӀоанашкара. Иштта шоллагӀа вахар хилар города. ХӀара шу массаза доал дукхагӀа хулар цига доаккха мехкдаьтта. 1967 шера даьккха мехкдаьтта дар 6637690 тонн.

Ерригача объединене дӀалаьрхӀача 1963 шера «Малгобекнефть» НГДУ делар 42 процент, 1964 шера — 49, 1965 шера — 55, 1966 шера — 58 процент мехкдаьтта. 1958—1973 шерашка «Малгобекнефть» цхьан НГДУ бенна пайда 447301 эзар сом бар, шу юкъе бар планал совгӀа бенна 8302 эзар сом пайда а.

МагӀалбике доккха мехкдаьтта хьаделларца паччахьалкхено дукха рузкъа хьахецар бурувтохара балхашта база кийчъяра, гӀишлонаш хьалъяра, кадраш кийчъяра и кх. дӀ. ВӀашагӀьехкар бурувтохара балхий ши контора, керда город хьалъе йолайир, вешта аьлча керда город хьалъе-м 1954 шера йолаьяр, хӀаьта хӀанз дӀара йолаьяр из. 1957 шера Кердача МагӀалбике хьалъяьяьнна шозза вӀаштӀараяь мара цхьаккхе здани яцар. Эггара хьалхара кхозза вӀаштӀарадаь цӀа укхаза дӀаделар 1958 шера, хӀаьта асфальт билла бацар цхьа метр никъ, цхьа га ягӀацар улица-наькъашка парке мара. ХӀанз Кердача городе вайна гуш мел дола доккхий цӀенош паркагара а фински цӀеношкагара а дӀа мел иккха хӀама хьалъяьй укх тӀеххьарча 19 шера. Алхха НГДУ ше хьалдаьд укхаза 39 эзар квадратни метр чулоаца цӀенош, мехкдаьттахой клуб, культура ЦӀа, 3 школа, столови, берий ясли, ресторан, стадион, хина бассейн, асфальтаца тоьйй улицаш. Хьалъяьй маьккхю завод, молзавод. Машиннаькъаца вӀашагӀийзай къьнеи кердси городаш, дехкад автомобильни наькъаш. Асфальт билла никъ бода хӀанз Черси - Балкхарой республике, Грозне, Заманкуле, оттаьй канализаци цӀенъю сооружениш. Городе дукха я гаьнаш, цӀена хий шортта хургдола хьалаш Ӏалашдаьд.

ХӀанз района центр Кердача МагӀалбике я, ди тӀехьагӀа тоэлуш, шерлуш йоагӀа из. Из деррига хьакхелларш да адамий кулгаш. Доккха дакъа юкъе диллад цига хьалхле лелаеча тха бурувдеттарий отрядо а.

МагӀалбикера доккха мехкдаьтта гучадоаккхаш дукха къахьийгар бурувдеттара балхий контора кулгалхой хиннача Пыжова, Пандова, Кислякова, Фильцева, Левина, Петрова, Лутовинова. Уж берригаш шоай хана хиннаб контора директораш, заместителаш. Цхьаккхе хӀама ца ходеш балхаш даьд укхаза керттерча специалисташа Гришина, Долгова, Темираева, Эдисултанова, буровой мастераша Авраменко, Бахчевникова, Сальникова, Хамурзиева, Хадзиева, Атарщикова, Хантемирова, Багаевске, Левина, дуккха а кхычар. ХӀаьта Левина Социалистически Къахьегама Турпал яха цӀи елар мелови тӀоанашкара мехкдаьтта доалла моттиг гучаяккхарах.

Къаьстта дувца безам ба са С. А. Темираева къахьегама вахарах. Техника говзал а йолаш из болх беш вар бурув тохача Ачалкхерча участке. Массайолча хана из гуш хулар цхьа хӀама деш е зувш. Цун хьинар, хьаькъал дайзача кулгалхоша цунна тӀабиллар № 2 йолча бурувтохара балхий контора инженера болх. Цул тӀехьагӀа цох вир керттера инженер, тӀаккха директор. ХӀанз а ва из цу гӀулакха тӀа. Дика организатор, боахам бовзаш новкъост хиларца вовз из болх берашта. Мелови тӀоанашкара мехкдаьтта лаха доладаьча хана дукха холонаш хьалхашка уттар бурувтохара йола кадраш ца тоъарца, «Грознефть» объединене баьча соцамца бурувдеттара балхий контора Карабулаке дӀайихьар.

Из бахьан долаш 1958 шера вӀашагӀъеллар цхьа бригада чуйоагӀа бурене цех, цул тӀехьагӀа гулйир цхьаькка бригада. Иштта вӀалла опыт йоацача наха болх а беш юха вӀашагӀъелла я хӀанзара коллектив.

С. ПЛИЕВ,
пенсионер.

ОШАЕВ Халид Дудаевич

Нохч-ГӀалгӀай советски литературана доккха хатар хиннад. 1977 шера 3 сентябре ший деткъалагӀча шера кхелхав Ошаев Халид Дудаевич, нохчий къаьнагӀча йоазонхоех цаӀ, наха шерра довзаш долча книжкай автор, СССР йоазонхой Союза член, 1927 шера денз КПСС член.

Ошаев Х. Д. ваьв 1898 шера 1 январе хьалха Терски область оалаш хиннача Грозненски округа, Воздвиженская яхача слободке. 1915 шера цо йистеяьккхай Грозненски реальни училища, тӀехьагӀа деша ваьгӀав хьуна институте. Къахьегама никъ дӀаболабаьб кьона волаш, Ӏилман а просветительни а учрежденешка болх баьб тайп-тайпарча балхаш тӀа.

Х. Д. Ошаева хьалхара литературни произведенеш кепайовзон тӀа яьннай 20 шерашка. Ший творчески кхоллама шерашка цо хьаккеллай дуккха художественни произведенеш, царца: «Алаш шераш» яха трилоги, «БӀаьсти» яха дувцарийн очеркийн сборник, «Асланбек Шерипов», «Къовсам дӀахо хьош ба» яха пьесаш, кхы дуккхараш.

Х. Д. Ошаева творчество патриотически уйлашца а гражданственни пафосаца а кӀоарга ювзаенна а лаккхара коммунистически идеалаш бакъъеш а чӀоагӀъеш а я. Дег чура доагӀача дешашца таханарча вахаре хулаш йолча событех лаьца дош ала ховш а, вай заманхочун уйлаш, цунна хетар, цун духовни дуне хьахьокхаш къаьга сурт-сибат оттаде ховш а вар йоазонхо.

Х. Д. Ошаева хьинаре дакъалоацар республике йоазонхой организаце вахаре. Цо дукха низ дӀалора новкъостала гӀо а деш кьона литератораш хьалкхебеш, камаьршаца дӀалора ший опыт, яздара говзал.

Х. Д. Ошаева цӀи даим яхаргья из вовзаш хиннарий, цо ший дешаца советски литературана гӀулакх деш цуница цхьана къахьийгарий дегашка.

Новкъостий группа.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДУВЦ МАРКАША

ЛЕНИНА ЦХЬАН ПОРТРЕТА ИСТОРИ

Сийлахь-вокхача баьччал В. И. Ленинал гаргагӀа а везагӀа а цхьаккха саг хинавац вай укх дуне тӀа. Цун вахар, цун идеяш адамий кхоачалургйоаца ганз а хинна дӀаэттай. Цудухьа Ленина тема филателе а керттера тема я.

Дуккхача шерашка дунен тайп-тайперча мийингашка цахаддаш араювл Ильича сурт тӀадола почтови миниатюраш. Царех цхьаяраша шоллагӀа вахар лу шоаш моргаш кхы довцача фотодокументашта.

Царна юкъе а ший къаьстта моттиг дӀалоац дерригача дуненна довзаш дола Владимир Ильича цхьа фотографи тӀадолча конверташеи маркашеи. 1918-ча шера 31-ча январе Смольнерча В. И. Ленина кабинета М. Наппельбаума, даьккха из сурт белгала да къоначча Советски паччахьалкхен, Халкъа Комиссарий Совета Председатела хьалхарча фотопортретех цаӀ из хиларца. Цул совгӀа, вайна довзаш мел долча Ленина фотопортреташта юкъе эггара толашгӀдар да из. Цунга хьежжа шерра дӀа а даьржад М. Наппельбаума даьккха из сурт. Ильич дийна волча хана а тӀехь филателисташа шоай коллекцешта юкъедихьар из сурт тӀадола почтови открытка. Цул тӀехьагӀа шозза — 1954-чеи 1970-чеи шерашка арахийцар Советски Союзе баьчча цу суртах репродукци яь йола маркаш, хӀаьта 1968-ча шера — маркированни почтови конверт. Из сурт вайна корадоагӀа Вьетнамерча шин марка тӀеи почтови блока тӀеи, Чехославаке арахийцача марка тӀа.

Ший тайпара я из сурт даккхара истори. Ховш да чӀоагӀа эхь-эздел долаш хинна В. И. Ленин сурт даккхийтара тӀера ца хиннилга. ХӀаьта 1918-ча шера январе парте Центральни Комитета решенегӀа кепатоха кийчъеш хиннай В. И. Ленина хержа сочиненеш. Книжка тӀа Владимир Ильича сурт дилла а лаьрхӀадар. Из сурт доаккхилга тӀадиллар Петроградерча фотомастера М. Наппельбаума.

Ший гӀирс а бахьаш Смольне хьакхаьчача, цхьан болхлочунца къамаьл деш воаллаш бӀаргавайра мастера Ленин.

«Марша воагӀалва, — аьнна фотографа духьалвера Владимир Ильич, — дӀадолалой вай? ЦК решенеш кхоачашъе езаш я».

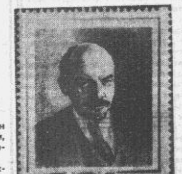
Йоккхача штатива тӀа аппарат дӀачӀоагӀъеи кассеташ кийчъеи фотограф дӀаэттача юкъах кора йисте Ӏо а хайна цхьан кахьаташка хьежа волавелар Владимир Ильич. Сов чӀоагӀа царна чуийнна воаллача цунна фотограф а вицвелар. ХӀаьта из юкъахваккха тоам ца хеташ латтар Наппельбаум а. ЦӀаьхха моркашта юкъеда чакхъяьннача маьлха зӀанараша хьалийзар конференц-зал. Январе хьежа малх сиха къайлабоалилга ховш вола фотограф, шийна тоам ца хете а, йистхилар Ленинга.

Бехказа а ваьнна, Ильича шийга фотографо мел яьхар дир. Дог детталуш ший ательо юхавера Наппельбаум. «Мишта хургда-хьогӀ портрет?» яхаш чӀоагӀа сагота вар из.

Массехк ди даьлча тӀехдика кийчдаь сурташ Смольне хьадера фотографо. Царна раьза хилар Владимир Ильич ше а. Издательства болхлоша дехарах цхьан сурта тӀехьашкарча оагӀо тӀа ший тайпан цӀи а йилла «31 январь 1918-ча шера», аьнна яздир Ленина. Цу дешашта цо тӀатехар «Доккха баркал ях аз новкъоста Наппельбаума. Ленин» яха дешаш а.

Иштта я советски почтови маркаш тӀарча В. И. Ленина эггара хьалхарча фотопортретех цхьанне истори.

А. СТРЕМОУХОВ,
Ерригсоюзни филателистий обществан Нохч - ГӀалгӀай республиканский отделене председатела заместитель.

СУРТА ТӀА: М. Наппельбаума даьккха В. И. Ленина портрет тӀадола марка.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 сентябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — «ӀуйранагӀа гимнастика». 9.30 — «Мюнхаузена леладаь тамашийна хӀамаш» яха телевизиони дукхха серийни мультфильм. 1-гӀа, 2-гӀа, 3-гӀа, 4-гӀа сереш. 10.10 — Бергамер Труффальдино» яха телевизиони художественни фильм. 1-гӀа сери. 11.15 — «Городаши нахи» яхача циклацара «Города Новосибирска биографе оагӀонаш» яха телевизиони документальни фильм. 14.30 — «Балха тешам» яха телевизиони документальни фильм. 15.20 — «Горбатова творчество». 16.05 — «Эрсий никъбархойи тохкамхойи». 16.35 — ДӀалокх «Меридиан» яхача вокально - инструментальни трио. 17.05 — «Кагирхой адресаш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла. Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала). 18.35 — СССР Конституце проект ювц (нохчий меттала). 18.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.00 — Конституце проектах йола беседаш. ВорхӀлагӀа передача. «Советски сага социально-экономически бокъонаш». Передача дӀахьу политически обозревателя Вознесенске. Передачана юкъе дакъа лоац СССР унахцӀенолоряра министра заместителя Сафонове. 19.30 — Советски илле антологи. Са Даьхенах дола иллеш. 20.00 — «Вай биографи. 1968-гӀа шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Московски дунен халкъашта юкъера книжни выставка — ярмарка хьаелара четалаь концерт. Съездий Кремлевски Дворецера передача. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Ший деша тешаме хилар» яха телевизиони фильм. 18.15 — «Сигалеи салтий» яха телевизиони очерк. 18.45 — Овчинников. Номер 6-гӀа йолча сюитацара вальс. 19.00 — Бераштa дола мультфильм. 19.10 — «Саттосаш боабараш» яха художественни фильм. 20.30 — СССР вошал долча республикай денош. Украински ССР. Кинопрограмма.

7 сентябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — «ӀуйранагӀа гимнастика». 9.30 — «Кагирхой творчество». 10.00 — «Бергамер Труффальдино» яха телевизиони художественни фильм. 2-гӀа сери. 11.05 — «Киноникъбархой клуб». 14.30 — «Хьа къахьегам — хьа сийле а» яхача телевизиони документальни фильмай программа. 15.25 — Голубева. «Уржумера кӀаьнк». 15.55 — «ХьунагӀара кӀур» яха бераштa дола художественни фильм. 16.45 — «Ӏилма тахана». Интервидени. 17.15 — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайоазийта». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Футболах ловза дунен халкъашта юкъе вӀашагӀкхетар. СССР сборни — Польша сборни. Волгоградера трансляци. Перерывах — «Спортлото» тираж. 19.45 — СССР Конституце проект ювц. СССР архитекторий Союза правлене секретара, РСФСР заслуженни архитектора, «Моспроект-1» яхачун начальник Рочегова къамаьл. 19.55 — Телевизиони художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Искусства мастераш». Евгений Евстигнеевца вӀашагӀкхетар. Передача йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Лаьтта кердадаккхар» яха телефильм. 18.15 — Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — «Халкъа творчество» (нохчий меттала). 19.05 — «Гафура цӀа» яха документальни фильм. 19.25 — «УнахцӀено». Тележурнал (нохчий меттала). 19.55 — Вошал долча халкъа деза ди. Болгаре социалистически революци хинна деза ди.

РАДИО

6 сентябрь

6.30 — «Юртара Ӏуйре». 6.50 — «Парторганизацешкара отчеташи хоржамаши». 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Ашараш (гӀалгӀай меттала). 8.45 — Дина гӀулакхашта моттиг яц. КПСС Ножай-Юртовски райкома хьалхарча секретара Харсанова беседа (нохчий меттала). 9.15 — Тха почта (гӀалгӀай меттала). 9.30 — «Къона вай заманхо» яха радиовыпуск (гӀалгӀай меттала). 17.00 — «Советски паччахьалкхен аппарат». Беседа. 17.15 — «Республика наькъашка». Радиорейд (нохчий меттала). 17.30 — Юрта боахама хьалхалаттараштa дола концерт (гӀалгӀай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала). 18.30 — «Сайрийкара Грозный» яха радиовыпуск. Горсете гӀолла.

7 сентябрь

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.26 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.32 — Ашараш (нохчий меттала). 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — СССР Конституце проект ювц (гӀалгӀай меттала). 8.50 — Ашараш (нохчий меттала). 9.15 — Берий хьакъехьа бокххийбарашта. Беседа. 9.30 — «Вай доттагӀа Ӏалам да» яха радиожурнал. 16.00 — Хьуний, кхерийн, Ӏамийн мехка. Михайлова наькъа очерк. 16.15 — Хьона ла Даьхе, салтечун дог (нохчий меттала). 16.45 — Юкъерча хьайбашта Ӏана доакъарий кхоачам бе. Грозненски районера передача (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

ДОАЗОЛ ДЕХЬА—ГАСТРОЛЕШКА

Республика Ленински комсомола преме лауреат Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен «Вайнах» яха халхара ансамбль доазол дехьа — Малхбоалей Африке творчески гастролешка яха кийчлуш я.

Ансамбла артисташ шоай говзал гойташ хургба Замбе, Танзане, Судане, Эфиопе, Мозамбике, Сомале, иштта кхыча городашка.

Цу гӀулакха лаьрхӀа шоай программа шаьръеши кердайоаккхаши ба Нохч - ГӀалгӀайчен артисташ. Программа юкъегӀоргья керда номераш. Уж да азербайджански халхар, грузински сюита, нохч-гӀалгӀай мехкарий халхар, иштта кхыдараш а.

Малхбоален Африке советски искусство шин бетта гойташ хургья «Вайнаха» коллектив.

АНСАМБЛЬ—КХАШКА

Нохч-ГӀалгӀайчен филармоне Сичкин Леонида кулгалду эстрадни ансамбль укх деношка республике гӀолла гастролеш еш я.

Итт саг чувоагӀача эстрадни ансамбла коллективо концерташ тел колхозий, совхозий фермашка, производственни участкашка, кхай тӀарча станашка. Массанахьа а безаме тӀаэц артисташ.

Ансамбла программа юкъе я советски композиторий произведенеш, юморескаш, частушкаш, куплеташ. Кхашка къахьегаш боахкараштa безабеннаб артисташ Полтаева Майя, Лобановский Александр, конферансье Сичкин Леонид.

Юрта боахама къахьегамхошца дукха вӀашагӀкхетараш хул артистий.

«МЕТАЛЛУРГ» — «ТЕРЕК»

Селхан аргӀачарча туре «А» класса хьалхарча лига командашта юкъе Запорожски «Металлургаца» ловзаш хилар Грозненски «Терек». Из вӀашагӀкхетар счет 1:0 а йолаш «Терек» эшарца чакхдаьлар.

ХӀаьта цу дийнахьа цу туре кхыйолча командашта юкъе хинна вӀашагӀкхетараш иштта чакхдаьннад: «Нистру» — СКА — 1:1, «Спартак» (Ивано-Франковск) — «Таврия» — 2:0, «Кривбасс» — «Спартак» — (Орджоникидзе) — 1:1, «Торпедо» — «Динамо» (Ленинград) — 1:1, «Колхозчи» — «Динамо» (Минск) — 0:0, «Звезда» — «Кузбасс» — 0:1, «Рубин» — «Уралмаш» — 2:2, «Пахтакор» — «Шинник» — 1:0, «Памир» — «Спартак» (Москва) — 1:1.

Лочма, 8-ча сентябре, аргӀачарча туре «Кривбасс» командаца ловзаргья «Терек».

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грознеи кӀезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 7—12 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25—30, Грозне 27—29 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсанна 10—15, дийнахьа 25—30 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Нохч-ГӀалгӀай АССР-а йоазонхой Союза правлене, цуи партийни организаце чӀоагӀа хала а хеташ хоам бу къаьнагӀчарех цаӀ вола нохчий йоазонхо

ОШАЕВ
Халид Дудаевич

кхалхарах. Халахеташ кодам бу цун дезалга, гаргарча нахага.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ерей, шоаттеи деношка

СФ05241. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6460.